

DEELgenoot

Periodiek van de Historische Kring Blaricum

NUMMER 84

ZOMER 2017

Agenda 2017

- **t/m zaterdag 23 september**
Expositie Eppo Doeve
schilderijen en tekeningen
- **Zondag 20 augustus**
Presentatie HKB op Oranjeweijs tijdens OVB Verenigingendag
- **Dinsdag 22 augustus**
Presentatie HKB in Vitusgebouw tijdens
OVB ontmoetingsmiddag voor (oud)Blaricommers
- **Zaterdag 9 september**
Open Monumentendag met 'Drie dorpen fietstocht'
Het thema van dit jaar is 'Boeren Burgers en Buitenlui'
Zie info op pag. 2025
- **Zaterdag 30 september en zondag 1 oktober**
Blaricumse Ateliërdagen
met expositie Cees Wijsman en Ingrid Wiegers
- **t/m 11 november**
vervolg expositie Cees Wijsman en Ingrid Wiegers
- **Zaterdag 7 oktober**
Dorpswandeling o.l.v. gids
Start 14.30 uur. Opgeven noodzakelijk
Zie info op pag. 2025

De tentoonstellingen worden gehouden bij de Historische Kring Blaricum aan de Brinklaan 4A. Ze zijn te bezichtigen donderdags van 20.00 - 22.00 uur en zaterdags van 14.00 - 16.00 uur. De toegang is gratis*.

*Voor alle activiteiten van de Kring geldt dat deze gratis zijn voor leden en dat we aan niet-leden een bijdrage vragen van € 3,- (tentoonstellingen uitgezonderd). Om verzekerd te zijn van een plaats bij een lezing en/of dorpswandeling is het noodzakelijk u van tevoren op te geven, bij voorkeur per e-mail: secretaris@hkbblaricum.nl (of anders telefonisch 06 53 168 006).

VOORPAGINA: *Bussumerweg 9, atelierwoning 'Kanteclair'. Architect Th. W. Rueter. Foto: Gerbe van der Woude*

Inhoudsopgave

Van Bestuurszijde.....	2024
Jaarverslag 2016.....	2026
In Memoriam-avond, 3 november 2017	2029
Actie - Reactie - Errata	2030
‘De verkeerde Pootjes’	2032
Verdwenen Blaricum - 3 (Noolseweg 1)	2040
Kanonnen op de Tafelberg	2042
De persoon (en het werk van) architect Theodor Wilhelm Rueter.....	2045
Nieuwe aanwinsten	2052
Naar school (deel 3): van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug.....	2054

Bestuur

<i>Voorzitter:</i>	J.A.M. Vos, Driftlaan 35
<i>Secretaris:</i>	V.E.H.M. ten Broeke-Abels, Driftlaan 21
<i>Penningmeester:</i>	P.M.A. van den Breemer, Schoolstraat 2
<i>Leden:</i>	R.P. Machielse, G.H. Machielse, G.J. van der Woude, W. van 't Hull
<i>Ere-leden:</i>	J. Verwaal, W.J.A. Visser en A.J.G. Lindeman
<i>Leden van verdienste:</i>	A. Boersen-de Jong, J. Goes, F.J.J. de Gooijer, G.H. Machielse, R.P. Machielse en H. Rigter

Redactieadres: Brinklaan 4A, 1261 ER Blaricum
E-mail: redactie@hkblaricum.nl

Vormgeving: Ton Hartong

IBAN: NL76 RABO 0308 4257 07

ISSN 2213-2309

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Op 20 maart jl. werd de 34e jaarvergadering gehouden. Toen de agenda-punten waren besproken werd na een korte pauze de film vertoond over het brouwen van ons meibockbiertje ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van de Kring. Het hele proces van het zaaïen van de gerst tot en met het bottelen bij de brouwerij was vastgelegd door Ron Machielse en Jacco Eshuis. Na de film werd het biertje voor de eerste keer geproefd. Men was verrast door de bijzondere smaak.

Tentoonstellingen

De expositie van het werk van ‘duivelskunstenaar’ Eppo Doeve loopt nog tot en met 23 september. Tot nu toe is de belangstelling groot.

Tijdens de Blaricumse Atelierdagen op zaterdag 30 september en zondag 1 oktober zullen we dit keer 2 exposanten in huis hebben. Cees Wijsman toont zijn acrylschilderijen en sculpturen en Ingrid

Schilderij Ingrid Wiegert

Schilderij Cees Wijsman

Wiegert exposeert voor de tweede keer haar werk. Na de atelierdagen blijft het werk van deze drie kunstenaars te bezichtigen tot en met zaterdag 11 november. Daarna volgt een tentoonstelling van opvallende schenkingen die de Kring in de loop der jaren heeft gekregen.

Blaricums Meibock

Ons biertje dat gebrouwen werd ter gelegenheid van ons jubileum is een daverend succes. De Blaricumse horecaondernemers d'Ouwe Tak, Moeke Spijkstra, Restaurant Bellevue en restaurant Rust Wat alsmede AH Blaricum en supermarkt COOP Nijenhuis in de Bijvanck, hebben in ruime mate via sponsoring bijgedragen aan dit voor Blaricum unieke bierproject. In onze vorige uitgave van de DEELgenoot was een bierbon toegevoegd waarmee leden van de Kring bij inlevering van deze bon 2 flesjes bier konden krijgen. Nog niet alle leden

hebben van het aanbod gebruik gemaakt. U heeft tot 1 augustus nog de tijd om uw biertjes bij de Kring op te halen.

Wandelingen

Op 1 april werd onder leiding van gids Frans Ruijter weer gewandeld door ons dorp. Ook deze keer weer een succes voornamelijk door de anekdotes en wetenswaardigheden die Frans smakelijk opdist. De volgende wandeling wordt gehouden op zaterdag 7 oktober a.s. Deelnemers kunnen zich opgeven per e-mail info@hkblaricum.nl of telefonisch 06 53 168 006.

Open Monumentendag: zaterdag 9 september 'Drie dorpen fietstocht'

Het thema van dit jaar is 'Boeren Burgers en Buitenlui'. De Historische Kringen van Laren, Blaricum en Eemnes hebben gezamenlijk een fietstocht samengesteld langs diverse boerderijen, monumentale panden en bezienswaardigheden van de drie dorpen. Opstapplaatsen zijn HK Blaricum - Brinklaan 4a, HK Laren - Burg. van Nispenstraat 27 en HK Eemnes - Raadhuisstraat 2. U kunt bij één van de drie opstapplaatsen de gratis route krijgen om een tocht te maken door onze schilderachtige dorpen.

Op de Open Dag TVE op 13 mei jl. waren er 's morgens twee lezingen in het Vitusgebouw waarvoor veel belangstelling was

Open Dag TVE

In samenwerking met de Historische Kring hield Stichting Tussen Vecht en Eem op 13 mei jl. de Open Dag die als thema had 'Kunst en architectuur in Blaricum'.

De dag begon in het Vitusgebouw met een welkomstwoord van de voorzitter van TVE gevolgd door een inleiding van burgemeester Joan

de Zwart-Bloch. 's Morgens waren er twee lezingen. De eerste werd gehouden door Lien Heyting auteur van het bekende boek 'De wereld in een dorp'. De lezing ging over Mondriaan en de 100-jarige kunststroming De Stijl. Voor de lezing na de pauze had kunsthistorica Diana Kostman gekozen voor kunstenaars die in Blaricum gewoond en/of gewerkt hadden aan het begin van de 20ste eeuw. De 80 deelnemers verplaatsten zich na afloop naar het Blaricumse gemeentehuis aan de Kerklaan om te luisteren naar 4 pianostukken van componist Jakob van Domselaer uitgevoerd door Jacob Bogaart. De componist had zich begin 20ste eeuw laten inspireren door de kunststroming De Stijl. De uitleg van de pianist was zeer verhelderend. Na afloop bekeek men het werk van kunstenaar Bob ten Hoope in de naar hem genoemde zaal van het gemeentehuis.

Terug in het Vitusgebouw werd een overheerlijke aspergelunch geserveerd. Voor de middag hadden de deelnemers kunnen kiezen tussen een dorpswandeling met gids over architectuur en een dorpswandeling met kunstenaars als onderwerp. De derde groep ging met de huifkar. Om 4 uur stond in het Vitusgebouw de borrel klaar en was er livemuziek van een Blaricums duo. Het was al met al een geslaagde dag met gelukkig maar een enkel klein regenbuitje. ■

Jaarverslag 2016

Het verenigingsjaar 2016 begon met de nieuwjaarsbijeenkomst voor bestuur, ereleden, leden van verdienste en vrijwilligers.

In 2016 waren er voor de Historische Kring Blaricum twee bijzondere gebeurtenissen. Allereerst werd op 14 mei de Beeldbank officieel in gebruik genomen. Deze kon na menig brainstormsessie met Ton en Martijn Hartong en dankzij de volledige financiering door de Stichting Promotie Blaricum van start gaan. Een klein jaar later staan er meer dan 3000 afbeeldingen op de site die, doordat deze zeer gebruiksvriendelijk is, druk bezocht wordt. Het tweede heuglijk feit was de toekenning aan de HKB van de BELnieuws Award 'Blaricummer van het jaar 2016' voor de Beeldbank (www.beeldbankblaricum.nl). De prijs is voor het bestuur een stimulans om door te gaan op de ingeslagen weg.

We hebben in totaal vier tentoonstellingen gehouden: tot en met 19 maart de expositie 'Agrarisch Blaricum zoals het was' en van 2 april tot en met 17 september de tentoonstelling over de voetbalvereniging BVV'31 die gehouden werd ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van de club. Doordat veel leden en vooral oud-leden tijdens de expositie alsnog met documenten, foto's en materiaal kwamen aandragen hebben we het archief van BVV'31 flink kunnen uitbreiden.

Tijdens de Blaricumse Ateliërdagen op 24 en 25 september exposeerde Ingrid Wiegers haar schilderijen. Deze schilderijen bleven hangen tot 5 november en werden op 12 november vervangen door tekeningen en gouaches van Blaricumse huizen en vergezichten van Tom Bezemer. Ook voor deze tentoonstelling was erg veel belangstelling.

Een jaarlijks terugkerende gebeurtenis is de vertoning door de HKB van de dvd en de foto's van de 'Dag van het Werkpaard'. Deze presentatie werd gehouden op 31 januari in het Vitus.

Omdat 2016 uitgeroepen was tot het landelijke Jheronimus Bosch jaar zag de HKB hierin aanleiding de kunsthistorica Diana Kostman te vragen een lezing te houden over de schilder Jeroen Bosch. De belangstelling was overweldigend. Het Vitus was tot op de laatste stoel bezet.

De vergadering van TVE, de overkoepelende organisatie van Historische Kringen in het Gooi e.o., die elk jaar twee keer gehouden wordt, werd bijgewoond door een afvaardiging van het bestuur van de Historische Kring Blaricum.

De 34^e jaarvergadering van de HKB vond plaats op maandag 21 maart. Volgens rooster trad de secretaris Vera ten Broeke-Abels af. Zij stelde zich herkiesbaar en werd door de vergadering herkozen. Nadat de kascommissie de boekhouding had gecontroleerd en goedgekeurd, werd het bestuur decharge verleend over het verenigingsjaar 2015. Na de pauze vertoonden we de film 'De Dag van het Werkpaard 2015'.

Tijdens de kermisweek in augustus was de Kring aanwezig op de Verenigendag op het Oranjewitje en op de Oranje-familiemiddag. Voornamelijk geboren en getogen Blaricummers weten ieder jaar het Vitus te vinden, ook al wonen ze niet meer in Blaricum.

De Open Monumenten Dagen, die jaarlijks het tweede weekend van september gehouden worden, hadden in 2016 het thema 'Iconen en Symbolen'. Dat

inspireerde Bep Machielse, Gerbe van der Woude en Ron Machielse om de gevelstenen in ons dorp te inventariseren. Er werd een route op schrift gesteld die geïnteresseerden 's morgens konden afhalen bij ons onderkomen zodat de gevelstenen te voet of op de fiets makkelijk te vinden waren. We worden sindsdien regelmatig gewezen op gevelstenen in het dorp waardoor weer een nieuw archief geboren is.

Ook dit jaar verleenden we medewerking aan de 'Dag van het Werkpaard'. Onze taak is filmen en fotograferen voor de dvd die het jaar daarna beschikbaar komt. Op veler verzoek vertoonden we, nu in ons onderkomen, voor de derde maal de film '200 Jaar Blaricum'. Het was weer 'uitverkocht'.

De Stichting Promotie Blaricum hield 18 november de jaarlijkse terugkerende wijnproefavond. In ons onderkomen aan de Brinklaan schonken we Nieuw-Zeelandse witte wijn aan ruim 250 bezoekers.

Het periodiek DEELgenoot, dat 48 pagina's (+ 4 pagina's omslag) dik is en full color wordt uitgegeven in een oplage van 700 stuks, verscheen drie keer. Tal van interessante artikelen over o.a. Sipke van der Schaar, BVV'31, Vita Nova, de Blaricumse kermis, Hildo Cohen en prof. L.E.J. Brouwer waren te lezen mede dankzij de inbreng van gastschrijvers. Regelmatig krijgen we complimenten over de lay-out en druk van ons tijdschrift. Deze waardering komt volledig op het conto van Ton Hartong die de uitvoering van de DEELgenoot verzorgt.

Het aantal bezoekers aan de website vertoonde ook dit jaar weer een stijgende lijn ten opzichte van vorig jaar. Vooral de link naar genealogie werd druk bezocht en niet te vergeten de Beeldbank.

Op 1 januari 2016 had de HKB 580 leden en 20 ruilabonnementen met zusterverenigingen. Door opzegging, verhuizing, overlijden en non-betaling (8 stuks) moesten we 37 leden afvoeren van de ledenlijst. We konden 21 nieuwe leden verwelkomen.

De Kring dankt Café d'Ouwe Tak, Herman van der Heiden Puinrecycling BV, AH Blaricum, restaurant Rust Wat en de Stichting Promotie Blaricum voor hun financiële ondersteuning.

Tot slot dankt het bestuur de vrijwilligers voor hun inzet gedurende het afgelopen jaar. We hopen dat we ook dit jaar weer op hun medewerking kunnen rekenen.

‘In Memoriam’-avond 3 november 2017

Sinds 2009 wordt elk jaar een herdenkingsavond gehouden op de Algemene Begraafplaats aan de Woensbergweg te Blaricum, waarbij overledenen worden herdacht door lichtjes bij de graven te ontsteken. Deze bijeenkomst is geïnspireerd op de eeuwenoude traditie van Allerzielen op 2 november bij de Rooms-Katholieke Kerk. Deze herdenkingsavond trekt ieder jaar veel belangstellenden van alle gezindten.

De afgelopen jaren werd de avond opgeluisterd door voordrachten en muziek in de aula die voor deze gelegenheid versierd was met bloemstukken en schilderijen van plaatselijke kunstenaars.

Dit jaar is een nieuwe vorm van viering gevon-

den in samenwerking met de Historische Kring Blaricum. Er zullen foto's voorzien van CV of andere tekst vertoond worden van gedenkwaardige Nederlanders en dorpsgenoten die ter aarde besteld zijn op deze begraafplaats. De presentatie, die zal worden gehouden in een verwarmde tent elders op de begraafplaats, zal bestaan uit afbeeldingen die gepubliceerd zijn in het periodiek 'DEELgenoot' (nr. 69) van de HKB dat uitkwam in de zomer van 2012 ter gelegenheid van de Open Monumentendag.

De In Memoriam-avond zal dit jaar gehouden worden op vrijdag 3 november 2017 van 17.30 tot 21.30 uur op de Algemene Begraafplaats aan de Woensbergweg te Blaricum.

Voor informatie kunt u terecht bij Vincent Brugman, tel 035-5386248 of Lies Verver, tel 06-18830727.

Actie - Reactie - Errata

In deze rubriek kunt u reageren op onjuistheden of aanvullingen geven op eerder verschenen uitgaven van de 'DEELgenoot'. Wij danken u voor uw reacties.

DEELgenoot 83 - Sal Slijper

Geachte redactie,

Het doorwrochte verhaal getiteld: 'Sal Slijper, makelaar, betrokken Blaricummer, kunstliefhebber' door Ron van den Berg, in DEELgenoot nr 83, deed mij, met een glimlach, terugdenken aan mijn ontmoeting met dit heerschap. Naast bovengenoemde kwalificaties (makelaar, betrokken Blaricummer, kunstliefhebber. ML) had hij er nog één namelijk die van 'vrouwenliefhebber'. Uit het artikel komt dat, zij het enigszins suggestief, ook naar voren... ik citeer "Hoe het precies zat tussen die twee (Sal Slijper en huishoudster Mejuffrouw Hamdorff. ML) gaat ons niet aan, maar ze moet

meer zijn geweest dan dat"...en "Wie de mevrouw Slijpers' van Meentweg 195 was die al in 1927 in De Bel een 'dagmeisje' vraagt, is enigszins een raadsel", maar ik heb dat aan den lijve ondervonden.

Eind 60er, begin 70er jaren werkte ik, overigens met heel veel plezier, bij de Rabobank (eerder Boerenleenbank/Raiffeisenbank) in Blaricum. Ach... wat was ik nog jong en onschuldig toen. Meneer Slijper was een bekende klant, die niet alleen een rekening bij 'ons' had, maar ook een safeloket. Op een dag wilde hij naar de safe en omdat je voor het openen van een safeloket twee sleutels nodig had,

Kluisruimte Rabobank Blaricum anno 1973

Marijke Lammers-vd Berg tijdens de openingsceremonie van de nieuwe Rabobank in 1973

één van de huurder van de safe en één van de vertegenwoordiger van de bank, werd ik met hem mee gestuurd. Toen we het loket gezamenlijk geopend hadden en ik weg wilde lopen, keek hij mij vorsend aan en zei: “Juffrouw, ik moet u zeggen, u bent prettig gevuld”. Ik was onthutst, stond met een mond vol tanden en wist niet hoe gauw ik weg moest lopen...de gotspe... zoiets had ik van mijn leven nog niet meegemaakt/gehoord. Ik heb meneer Slijper daarna, uiteraard, nooit meer naar het safeloket begeleid. Overigens...wat betreft de wandeling ‘Van Naarderweg naar

Kerklaan en weer terug’, loop ik, in gedachten, mee en zie de genoemde plekken en figuren weer voor me. Ik kijk uit naar het vervolg van de wandeling en uiteraard ook naar de terugweg.

Met hartelijke groet,

Marijke Lammers-van den Berg

DEELgenoot 83 - Rectificatie artikel Mobilisatie 1939

In het artikel Mobilisatie 1939 uit DEELgenoot 83 is een hinderlijke fout geslopen. Aan het eind van het artikel wordt op pagina 1999 als sterfdatum van Annie van de Veer uit Laren 7 mei 1945 genoemd. Dit moet zijn 6 mei 1947. (Zie bidprent)

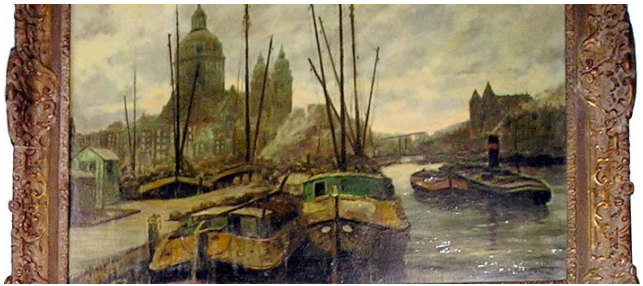

‘De verkeerde Pootjes’

...dat was enkele jaren geleden de wat teleurstellende reactie van een Larense kunsthandelaar en -taxateur bij het zien van het schilderij dat de laatste 30 jaar van haar leven bij mijn moeder boven de bank hing en dat daarvóór zo lang ik mij heugen kan bij ons in Hotel Vita Nova hing: het schilderij ‘van Pootjes’. Gekoesterd door mijn ouders. Niet onverdienstelijk geschilderd misschien maar niet een doek waarvan ik opgewonden raak. En dan die afzichtelijke lijst...

De verkeerde Pootjes dus, commercieel gezien. Als het nou van J.H. Pootjes was geweest, dan had het wel enige waarde maar een J.W. Pootjes?

Van kunst heb ik geen verstand dus die kunsthandelaar had

Het schilderij van J.W. Pootjes dat bij mijn moeder boven de bank hing. (Uitsnede uit oude familiefoto)

ongetwijfeld gelijk: in artistiek opzicht is Johan Hendrik Pootjes vást belangrijker. Maar voor het meest interessante verhaal moet je toch echt bij ‘Professor’ Johannes Willem Pootjes zijn.

Johan Hendrik, de ‘goede’ Pootjes?

Hoewel dan misschien de ‘goede’ Pootjes, ook de kunstschilder en musicus¹ J.H. Pootjes (geb.1882), die achtereenvolgens in Amsterdam, Batavia en op ’t Raboes in Laren woonde, behoort niet tot de ‘fine fleur’ van de Nederlandse schilderkunst. Zijn werk bestaat uit stillevens en veelal Indische landschappen waarvoor hij inspiratie putte uit zijn periode in Batavia, waar hij een aantal jaren werkte als onderdirecteur van de Nederlandsch Indische Escompto Maatschappij -een bank- en zich verdienstelijk maakte in de sportwereld. Van deze Pootjes, in 1940 geportretteerd door de toen ook in Laren woonachtige, ernstig ‘foute’

¹ Zo schreef hij een kinderoperette ‘Neptunus en de sprookjeskinderen’, in 1932 opgevoerd op een zwemfeest van de Koninklijke Hollandsche Lloyd. J.H. Pootjes was een enthousiast beoefenaar en propagandist van de zwemsport.

kunstschilder Ed Gerdes², was slechts zo nu en dan werk te zien. Zoals in 1942, toen hij deelnam aan een tentoonstelling van Nederlandse beeldende kunst in het Rijksmuseum, georganiseerd door de Nederlandsche Volksdienst in samenwerking met de Nederlandsche Kultuurkamer. De ‘goede’(?) Pootjes³ overleed in 1944 in Laren.

Johannes Willem, de verkeerde (?) Pootjes

“De hoofdfiguur POOTJES, Johan Willem, geb. te Amsterdam 27 November 1890, wonende Langestraat 118 te Hilversum is weduwnaar, heeft 5 dochters en 4 zoons. Een der zoons, eveneens genaamd Johan Willem, geb. 9 October 1921 is gehuwd met Rinske BAKKER, geb. 14 Februari 1924 (...) Zij is de 1e secretaresse van Pootjes Sr.”, schrijft de Veiligheidsdienst van het Ministerie van Oorlog aan het Hoofd Centrale Veiligheidsdienst.⁴ Het rapport van 13 april 1948, onderwerp ‘De Vredestichters’ en geclassificeerd als GEHEIM, vervolgt: ‘In hetzelfde pand woont Jan David Ietswaart, geb. 9 Maart 1900⁵ (voorheen wonende ... te ‘s-Gravenhage, IJsbaan 7 te Laren, Havendwarstr. 3 Hilversum). Hij is gehuwd met Christina BUSCH, geb. 16 December 1912, (...) sinds 1944 bij Pootjes inwonend en sterk onder diens invloed staande. Zij (..)leeft in onmin met haar ouders. Zij is behoorlijk ontwikkeld en evenals de bovengenoemde personen lid van de redactie van ‘De Vredestichters’. Tevens wonen op genoemd adres de gebroeders Thijmen H. van Dijk en Johan A. van Dijk(...) die met Ietswaart in agenturen doen en in reclame-glasplaten handeldrijven.

Door de Rijksverkeersinspectie te Amsterdam is aan Pootjes uitgereikt een rijvergunning t. b. v. een Horch-personenauto, jaar 1931, prov. kenteken G-88799, vermoedelijk een open grijze wagen.” ‘Ministerie van Oorlog’ en ‘Vredestichters’, in naam weliswaar natuurlijke vijanden maar toch, vanwaar die overmatige belangstelling van het ministerie voor Pootjes en zijn naaste omgeving?

2 Zie de herinneringen van zijn dochter Sacha Gerdes: Het krassen van het krijtje Pharos 2011. Gerdes overleed in 1945. Enkele jaren later werd hij postuum veroordeeld wegens zijn optreden in de periode ‘40-’45.

3 In 1947 werd hij door het Gooisch tribunaal postuum veroordeeld; van zijn vermogen werd NLG 40.000,- verbeurd verklaard.

4 Te vinden op: <http://www.stichtingargus.nl/bvd/in/vredestichters.pdf>

5 De Dienst is hier nogal slordig: Ietswaart was van 9-4-1910 en IJsbaan 7 moet zijn IJsbaanweg 7. Eerder, in een ‘zeer geheim’ verslag vermeldt de Inlichtingendienst Hilversum wél de juiste geboortedatum.

Amsterdam

Johannes Willem Pootjes wordt in 1890 geboren als zoon van de Amsterdamse smid⁶ Johannes Willem Pootjes en zijn vrouw, Antonia Hoddes die aan de Oostenburgermiddenstraat wonen. Over zijn opleiding weet ik weinig meer dan dat hij in het cursusjaar 1908-1909 op de avond-ambachtsschool van de Ned. R.K. Volksbond aan de Laagte Kadijk in Amsterdam zat en op een tentoonstelling van werk van de leerlingen de eerste prijs won in de categorie Hout- en marmer-schilderen. Hier ligt ongetwijfeld het fundament voor zijn latere bedrijf in glaszolderwerk.

In 1912 trouwt Pootjes met Maria Christina de Keijzer (geb. 1892), een kinderloos huwelijk dat al na 4 jaar in een scheiding eindigt. De kunstschilder met wie Maria volgens de huwelijksakte trouwt is dan, volgens de scheidingsakte, inmiddels emailleur geworden. Ligt deze snelle scheiding ten grondslag aan, of is ze het gevolg van, de zenuwinzinking waarvoor Pootjes dat jaar wordt verpleegd?

Een tweede huwelijk volgt in 1919 met de dan 17-jarige meubelmakersdochter Cornelia Petronella Winkelmeijer. In juni 1920 wordt hun eerste kind geboren, Charlotte. In de jaren erna volgen nog 4 dochters en 4 zoons onder wie in 1932 een tweeling (jongetje en meisje) en in 1939, als laatste, dochter Stientje. Hoewel Pootjes in 1920 -nu weer als kunstschilder- staat ingeschreven in Hilversum, aan de Eikboscherweg 240, lijkt het er toch op dat hij in Amsterdam woont en werkt. Zijn eerste zoon, na z'n vader en grootvader de derde Johannes Willem Pootjes, wordt tenminste gewoon in Amsterdam geboren. In 1921. Dat is ook het jaar waarin Pootjes met twee vennoten de firma Pootjes & Co opricht 'welke ten doel heeft het maken van bedrijfsreclame, zoowel door de uitoefening der schilderkunst als door de toepassing der fotografie'⁷. Het bedrijf zit aan de Bloemgracht. Na enkele maanden al, wordt de

Advertentie Algemeen Handelsblad 7-5-1923

6 Volgens het Bevolkingsregister. Maar in Pootjes' huwelijksakte uit 1912 is vader werktuigkundige; in die van zijn dochters uit 1915 en 1919 is hij bankwerker.

7 Staatscourant 7-2-1921

vennootschap ontbonden en gaat Pootjes met een andere vennoot in zee. Ook dat duurt niet lang: na twee jaar stapt hij -Pootjes- op, al blijft de firma nog wel zijn naam houden. Vermoedelijk is er sprake van een ‘vechtscheiding’ want zijn gewezen compagnon daagt hem voor de rechter en eist dat Pootjes het pand aan de Bloemgracht, waar hij ‘was binnengedrongen door middel van verbreking’, verlaat. Twee weken later volgt Pootjes’ faillissement. Een jaar later gaat hij opnieuw failliet. Nee, erg veel succes heeft hij niet, die eerste jaren als ondernemer.

Het Gooi

Begin 1928 verlaat Pootjes met zijn gezin de Amsterdamse Kromme Mijdrechtstraat om zich definitief in het Gooi te vestigen. Eerder had hij al kort in Hilversum ingeschreven gestaan, op de Eikbosscherweg en later op de Eikenlaan. Nu gaat hij met zijn gezin op de Tafelbergweg wonen, afwisselend in Laren op nummer 17 en op nummer 3, in Blaricum, waar nog datzelfde jaar dochter Cornelia Petronella geboren wordt, hun vijfde kind. Als het gezin in 1930 weer naar Laren terug gaat, geeft Pootjes als beroep ‘ontwerper-teekenaar’ op. Heeft hij zijn ambities als kunstschilder -zo hij die al serieus had- laten varen? Hoe het ook zij, hij begint voor zichzelf door ‘Reclame Industrie Hilversum’ over te nemen dat in maart 1932 zijn naam krijgt: ‘Pootjes’ Lichtreclame Industrie’, korte tijd later gewijzigd in ‘Pootjes’ Gevellichtkasten Industrie’.⁸

Pootjes' Lichtreclame Industrie, Hilversum, Havendwaarsstraat 3. Handelsnaam gewijzigd in: Pootjes' Gevellichtkasten Industrie.
H. J. P. van Vessem, Blaricum, Huizerstraat 3. Uitgetr. Eig.: H. J. P. van Vessem. Ingetr. Eig.: C. Oversteegen. Handelsnaam gewijzigd in: C. Oversteegen.

De Bel 28-10-1932. Wijzigingen KvK

Na nog wat omzwervingen (adressen in Eemnes (Laarderweg 104), Amsterdam, Laren, Hilversum en Blaricum), vestigt de ‘fabrikant van lichtreclame-artikelen’ zich met z’n gezin officieel en min of meer definitief in Hilversum, bij de zaak op Havendwaarsstraat 3.

Jan David Ietswaart (1910-1984)

Op datzelfde adres staat vanaf 1938 ook Jan David Ietswaart ingeschreven. In

⁸ Zoals het berichtje van de Kamer van Koophandel laat zien neemt terzelfder tijd Cor Oversteegen formeel de kruidenierszaak aan de Huizerweg over van H.J.P. van Vessem, zijn moeder. Maar dit terzijde.

de jaren die volgen zal hij nauw bij al Pootjes' activiteiten betrokken zijn. Ietswaart, op 9-4-1910 in Amsterdam geboren, is de tweede zoon uit het kinderrijke huwelijk van Jan Hendrik Ietswaard (in 1911 wordt dat Ietswaard) en Anna Dijk. Begin jaren twintig komt het gezin vanuit Westzaan naar Laren waar vader hoofd wordt van de 'School

met den Bijbel'. Jan David -of John- doet het gymnasium in Hilversum. Hij zal daarna bij een bank zijn gaan werken want als 'bankbediende' staat hij aanvankelijk in de gemeentelijke administratie. Hij heeft literaire aspiraties en als 'literairen student' interviewt hij voor de plaatselijke bladen de in Blaricum wonende classicus Aegidius Timmerman en schrijft gelegenheidsgedichtjes. Zijn meer serieuze werk wordt geplaatst in (literaire) bladen als Groot Nederland en Opwaartsche Wegen. In 1934 verschijnt zijn bundel 'Het gedroomde leven', in 1939 het kinderboek 'Jan, een vriend van den Vredemaker' (is dat Pootjes?). 'Letterkundige', voegt de Geheime Dienst in haar rapportage toe aan de aanduiding 'koopman'. Terecht: Jan David Ietswaard was het allebei.

In 1935 trouwt Ietswaard met Christina Alberta Busch, een huwelijk waaruit tot 1944 vijf kinderen voortkomen. In 1937 verhuizen ze naar Utrechtseweg 50 in Hilversum om vrij kort daarna bij de Pootjes op Havenstraat 3 in te trekken. Vanaf dan zullen de beide families nauw met elkaar verbonden blijven, tot op de dag van vandaag.

Pootjesglas

Terug naar de zaken: Ietswaard richt in 1940 samen met huisgenoot en zakenpartner Johan A. van Dijk een apart 'Verkoopbureau der Producten van Pootjes Gevellichtkasten-industrie' op. Later doet ook de broer van Van Dijk, Thijmen, mee. Pootjes zelf is formeel niet bij dit verkoopbureau betrokken. Zijn eigen zaak, inmiddels 'Pootjes en Zonen, Atelier voor Artistiek glasschilderwerk' wordt omgedoopt in 'Pootjesglas'. Beide bedrijven, maar ook alle vennoten, verkassen in het eerste oorlogsjaar naar een oude boerderij op Langestraat 122. In mei 1943 stopt de dan pas 53-jarige Pootjes ermee. Hij draagt de zaak over aan zijn oudste zoon Johannes Willem (Pim) die samen met zijn dan nog minderjarige broer Johannes

*Gelegenheidsgedicht van John Ietswaard (fragment)
De Bel 9-9-1932.*

Martinus en met Pootjes' echtgenote Cornelia als gemachtigde, de zaak voortzet. Begonnen met het ontwerpen en fabriceren van gevellichtkasten legt het bedrijf zich meer en meer toe op het maken van handgeschilderde, standaard- of op maat gemaakte reclameborden, met door zoon Pim ontworpen art deco-achtige lettertypes. In eerste instantie geschilderd op glas, later gegraveerd in kunststof. Een actieve buitendienst gaat met grote regelmaat de klanten (veelal kleinere winkeliers) af om de producten aan de man te brengen. Pootjesglas wordt een begrip, de firmanaam wordt zelfs tot productnaam. Totdat Pootjesglas in 1995, 25 jaar na de dood van de grondlegger, moet sluiten: het kan niet voldoen aan de steeds strengere milieueisen van de overheid. Een oud medewerkster, Libera de Haan, stapt in het gat in de markt en zet onder eigen naam de graveerinrichting voort. Aan -nog altijd- Langestraat 122 in Hilversum.

De koningin beledigd

Van ambachtsschoolleerling, bekroond voor zijn hout- en marmerschilderwerk, brengt Johannes Willem Pootjes het tot succesvol ondernemer in glasschilderwerk. Weinig reden voor de Veiligheidsdienst, zou je zo denken, om hem -en zijn omgeving- te volgen. Maar er is meer, veel meer.

Eerst even terug naar 1939, het jaar waarin Pootjes' oudste zoon, Pim, 18 wordt. En dienstplichtig. In de geest van zijn vader -ik kom daar nog op terug- geeft hij geen gevolg aan de oproep voor de dienst. Hij wordt gevangen genomen⁹. Pootjes komt voor zijn zoon in het geweer en richt zich tot de Tweede Kamer met een adres waarbij hij een brief met bijlagen aan koningin Wilhelmina toevoegt. 'Deze stukken worden, wegens den voor de Koningin beledigenden inhoud van de bijlagen van het aan Haar gerichte schrijven, ter zijde gelegd'¹⁰. Dat geldt voor de brief aan de koningin maar niet voor het adres waarin Pootjes laat weten waarom hij 'meent dat zijn minderjarige zonen (let op het meervoud; RvdB) niet behoeven te voldoen aan den inschrijvingsplicht voor de militie en derhalve zich evenmin aan de keuring voor den dienstplicht behoeven te onderwerpen'; dat gaat naar de Commissie voor de Verzoekschriften die het op formele gronden niet behandelt.¹¹

9 Handelingen Tweede Kamer 12 DECEMBER 1939. Mededeeling van ingekomen stukken. De aanduiding 'Pootjes Jr.' wordt hierin zowel voor vader J.W. als voor dienstweigerende zoon J.W. gebruikt. Beiden werden gearresteerd.

10 Handelingen Tweede Kamer 12 DECEMBER 1939. Mededeeling van ingekomen stukken.

11 Handelingen Tweede Kamer 21 DECEMBER 1939. Verslagen uitgebracht door de Commissie voor de Verzoekschriften.

Zakenpartner en huisgenoot Jan David Ietswaart wendt zich in deze zaak eveneens tot Kamer en koningin -onder meer met een audiëntieverzoek- maar ook de door hem ingezonden stukken¹² worden om uiteenlopende redenen zoals ‘den voor de Koningin beledigenden inhoud’ niet behandeld.

Het zal in deze kwestie zijn dat Pootjes al vóór de Tweede Wereldoorlog voor het herhaaldelijk beledigen van de koningin -waarmee hij uiteraard de aandacht van de Veiligheidsdienst trok- werd vastgezet en dat een psychiatrisch onderzoek naar zijn geestesgesteldheid werd bevolen. Vanwege de inval door de Duitsers die er tussen kwam, ging dat onderzoek toen niet door¹³.

1940-1945

Verzette Pootjes zich voor de oorlog tegen de door de Nederlandse overheid aan zijn zoon opgelegde dienstplicht, tijdens de oorlog richtte zijn verzet zich tegen de Duitse bezetter. De boerderij aan de Langestraat die hij in 1940 met zijn bedrijf en met zijn vele huisgenoten (z’n gezin, de Ietswaarts, de Van Dijks) had betrokken, was groot genoeg om er ook nog onderduikers op te kunnen nemen. Helaas werden ze ontdekt en door de in 1948 tot 15 jaar cel veroordeelde NSB’er luitenant P.L.G. Kramer opgepakt. Van de 12 (!) onderduikers zou er maar één de oorlog hebben overleefd¹⁴. Pootjes zelf zou ook zijn gearresteerd en 8 maanden in Vught gevangen hebben gezeten om in 1943 weer in Hilversum terug te keren¹⁵.

Uit verder onderzoek blijkt dat Kramer op 6-10-1942 om 18.00u een grote groep arrestanten vanuit Hilversum in Amsterdam aflevert. Daaronder het volltallige gezin Pootjes (met dochter Sientje, pas 3), de broers van Dijk, het hele gezin Ietswaart¹⁶ (met 4 kinderen onder wie Sara van 1) en een aantal joodse

12 Onder meer over de Grondwet. In 1946 verschijnt zijn: ‘Het grondwettrecht vermoord: drama in 3 bedrijven’, een curieus, op rijm gezet verslag van de discussie in het parlement over de grondwet.

13 Officier van justitie mr. B. Kist in het Utrechts Nieuwsblad van 16-8-1947. Zie ook: Antoine Weijzen De Indië-weigeraars Uitgeverij: Omniboek 2015.

14 Haarlem’s Dagblad 26-9-1946. ‘Een Joodse musicus die met elf anderen bij professor J.W. Pootjes in Hilversum was ondergedoken, vertelde dat hij de enige overlevende was van deze groep die eveneens door Kramer werd gearresteerd.’

15 Java Bode 6-3-1950. Zie ook ‘Professor Pootjes, een onbegrepen idealist’. In: Eddie de Paepe, Met hart en ziel: gevierde en verguisde Hilversummers. Lorelax Productions, 2002. De Paepe noemt Kamp Amersfoort in plaats van Vught.

16 In april 1948, bij de zaak tegen Kramer, weigert de als getuige opgeroepen Christina Ietswaart-Busch een verklaring af te leggen; de bijzondere rechtspleging is ongrondwettelijk, vindt zij. De president van de rechtbank wenst ‘niet te discussiëren over de theorieën van Prof. Pootjes’ en laat haar in gijzeling nemen.

16 uur. Beveeld (11:30 uur) R. v. Dankhuij, R. S. Revere, J. Conkent
 C. Turksma, B. de Haas, R. de Haas, R. J. de Haas
 H. Vast, H. Cantor, J. Vast, M. Cantor, J.
 Cantor, H. Frank, en H. W. Pootjes, worden over
 de sp. bramen v. Cappelie voor den S.D. geleid.

Uit het politierapport van 7-10-1942.

onderduikers, mogelijk inderdaad 12, uit meerdere gezinnen. De ochtend er op, om 11.10u, worden ze ‘heengezonden’, de joodse onderduikers en Pootjes Sr. uitgezonderd.¹⁷ Die worden ‘voor den S.D. geleid’. Pootjes zou (zie boven) naar Vught zijn gebracht, de onderduikers naar Westerbork en van daar uit naar Duitse kampen. Onder hen het gezin van Mozes Cantor en Henriëtte (Jetty) Cantor-Frank, geliefd zangeres en violiste die met haar Ensemble een eigen AVRO-radioprogramma heeft. Al in mei 1940 wordt ze, zoals vele joodse collega’s, door de omstreden AVRO-baas Willem Vogt ontslagen. In juli 1945 meldt een enkele krant dat ze in de Poolse concentratiekampen is vermoord maar ze blijkt, evenals haar man en haar zoon, de oorlog te hebben overleefd. In augustus 1945 al, treedt ze weer op en hervat ze met het ‘Ensemble Jetty Cantor’ haar radio-programma. Alsof er niets is gebeurd. En ze gaat acteren. Twee seizoenen is ze Saartje in de populaire televisieserie Swiebertje. Jetty Cantor overlijdt in 1992; ze moet een buitengewoon sterke vrouw zijn geweest.

Dat maar een van de onderduikers van de Langestraat de oorlog overleefde, dat klopt dus gelukkig niet.

Ron van der Berg

Wordt vervolgd in DEELgenoot 85

¹⁷ Uit ‘Politierapporten 1940-1945’, Stadsarchief Amsterdam.

Verdwenen Blaricum - 3 (*Noolseweg 1*)

Je zou denken een makkelijke rubriek. Je zoekt in de betreffende dossiers, je informeert bij de mensen die nog weten dat het huis er stond en nog weten wie er woonden en dan ben je er. Niets is echter minder waar.

Zoals nu ook het geval is met het pand Noolseweg 1. De bouwdoSSIers laten hier en daar verstek gaan en ik heb helaas niet veel mensen gesproken die mij van informatie konden voorzien. Maar goed via via kan ik toch iets over het pand vertellen en wat foto's en bouwtekeningen laten zien.

Noolseweg 1 'De Ceders' voor de sloop in 2003

Het bouwdoSSIer begint in juli 1939 met de bouw van een schuurtje bij het woonhuis. De aanvraag werd ingediend door W.M. van Laar. Er stond in die tijd dus al een woning. In het huis er achter, op Torenlaan 20, woonde (de familie) Dorrius. Dit pand werd, door het oorlogsverleden van C. Dorrius geconfisqueerd en later tot oktober 1974 in gebruik genomen als gemeentehuis. Dorrius zelf

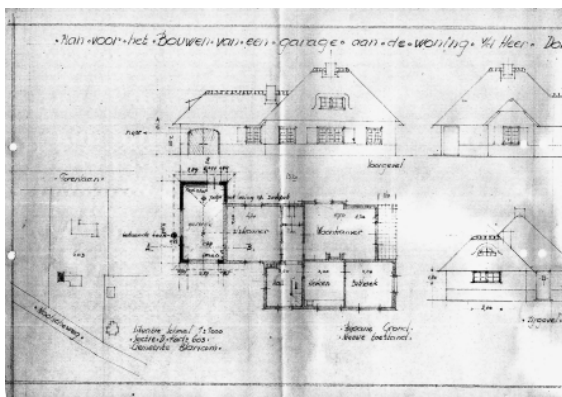
Noolseweg 1. Huis van Dorrius in 2003

trok later in het pand Noolseweg 1 en diende in maart 1949 een bouwaanvraag in voor het vernieuwen van het bestaande huis (zie tekening grondplan en voorgevel).

In maart 1954 diende architect W. Best een plan in namens de heer C. Dorrius voor het uitbreiden van het woonhuis met garage. Wanneer de heer Dorrius is vertrokken is mij niet bekend, maar ik weet, ik werkte toen in het gemeentehuis Torenlaan 20, dat de afdeling Bevolking van 1971 tot 1974 gehuisvest was in Noolseweg 1.

In januari 1975 diende de heer Van Keulen (jawel onze erevoorzitter) een plan in voor het plaatsen van een aluminium pui. De familie Van Keulen nam medio 1975 zijn intrek in Noolseweg 1. Het was 2003/2004 dat het pand is gesloopt en een nieuwe woning op het perceel is gerealiseerd. Dit nieuwe pand is destijds gebouwd voor de heer Dick Bakker (dirigent, arrangeur enz. enz.) en wordt thans bewoond door mevrouw v.d. Brink.

Gerbe van der Woude

Bouwtekening uit 1947 van de Ceders, het huis van Dorrius, ten behoeve van aanbouw garage

Noolseweg 1 anno 2017

Noolseweg 1 anno 2017

Kanonnen op de Tafelberg

Meting van de snelheid van het geluid

Ton Hartong

In 1822 had in Frankrijk een commissie gepoogd de snelheid van geluid in lucht nauwkeurig te bepalen. De proefnemingen leidden niet tot bevredigende resultaten. Een jaar later probeerde Gerrit Moll in samenwerking met de amateurfysicus Van Beek met behulp van dezelfde methode wel tot een aanvaardbaar resultaat te komen.

Het experiment werd uitgevoerd op twee heuvels ten noorden en ten oosten van Utrecht: de Kooltjesberg bij Naarden, zoals de Blaricumse Tafelberg in die tijd werd genoemd, en de Zevenbomen op de Amersfoortse berg. De afstand tussen beide locaties werd met driehoeksmetingen vastgesteld op 17.669,28 meter. Men hoopte uit het verschil tussen de waarneming van een schot en de waarneming van het bijbehorende geluid, de geluidssnelheid te kunnen afleiden. Het gezelschap bestond uit Moll, Van Beek, een Luitenant-Kolonel met zeventien van zijn officieren van het vierde bataljon artillerie van de Nationale Militie en een handvol studenten. Het gezelschap was verdeeld over de twee observatieheuvels. Op elke heuvel was een kanon aanwezig en diverse instrumenten zoals een chronometer,

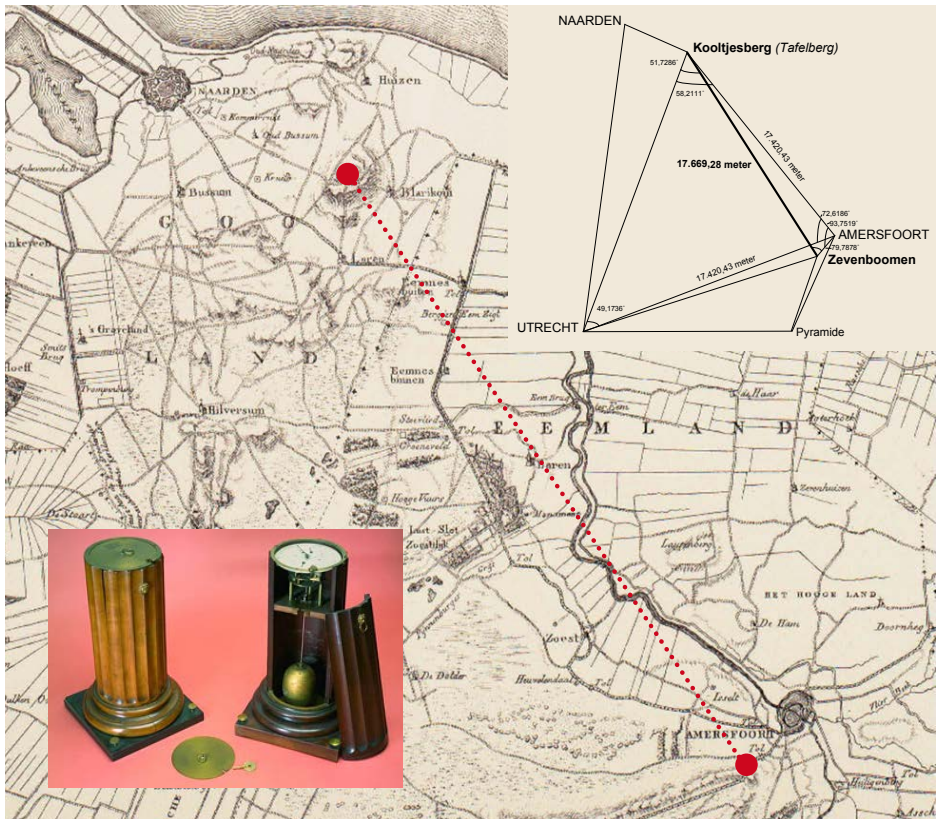
horloges, een barometer, thermometers, kijkers, een hygrometer, windwijzers en voldoende ammunitie.

Elk instrument had zijn eigen waarnemer die tijdens de proeven geen andere taak had dan zich op het bedienen daarvan te concentreren.

De artilleristen waren erop getraind om op de tweede nauw-

Voorstelling van 'De meting van de snelheid van het geluid' in 1823 op de Tafelberg bij Blaricum. Dit experiment van Gerrit Moll kan op www.podium.nl/geluid op speelse wijze worden nagebootst.

Om de snelheid van het geluid te bepalen werden o.a. deze chronometers gebruikt. Vanaf de Kooltjesberg (Tafelberg) bij Blaricum en vanaf de Zevenbomen bij Amersfoort werden meerdere malen kanonnen afgevuurd om het geluid hiervan te registreren. De afstand tussen de twee heuvels, 17669.28 meter, werd vastgesteld d.m.v. driehoeksmetingen.

keurig een kanonschot af te vuren. De eerste nacht werd gebruikt voor het iken van de proefopstelling. De schoten op beide locaties moesten immers gelijktijdig plaatsvinden. Om precies 8.00 uur schoot men daartoe bij de Zevenbomen tegelijkertijd een lichtpijl en een kanon af. Kort ervoor waren er lichtpijlen heen en weer gevuld ten teken dat men aan beide zijden klaar stond en elkaar kon waarnemen. Vijf minuten later schoot de Zevenbomen weer. En weer vijf minuten later schoten Zevenbomen en Kooltjesberg (Tafelberg) tegelijkertijd een vuurpijl en een kogel af. Nu waren de chronometers behoorlijk geregeld en voor nadere waarnemingen gereed. Verder was er afgesproken dat als er zich plotseling ergens een onvolkomenheid zou voordoen, men drie vuurpijlen zou afschieten en dan een half uur

zou wachten, om vervolgens daarna het schieten weer te hervatten. Het bleek in de praktijk niet nodig, zo schrijft Moll in zijn verslag.

In de vroege ochtend, als de kanonnen zwegen, ging een officier te paard met de waarnemingstabellen van de ene naar de andere locatie en weer terug. Zo bleek dat men de eerste drie nachten op de Kooltjesberg (*Tafelberg*) de schoten van de Zevenbomen niet hoorde; andersom wel. Door op de Zevenbomen meer buskruit te verschieten bleek dit euvel te verhelpen. Maar op 26 juni hoorde de Zevenbomen de Kooltjesberg (*Tafelberg*) weer niet. Dat kwam door de wind, schrijft Moll. Er werd besloten een meer gunstige omstandigheid af te wachten. Uiteindelijk boden de waarnemingen van 27 juni (22 schoten), 28 juni (14 schoten) en die van 25 juni (8 schoten, toen alleen de Zevenbomen het geluid van de Kooltjesberg registreerde) in Molls ogen voldoende gelijktijdige schoten om er uitkomsten uit af te kunnen leiden.

In 1825 werd het verslag gepubliceerd met daarin alle metingen en uitkomsten. De uitkomst was een snelheid van 340 meter per seconde, hetgeen omgerekend naar een droge lucht bij 0°C een snelheid van 332 m/s opleverde. Deze uitkomst was zeer bevredigend te noemen. Zeker als men bedenkt dat de huidige metingen hier nauwelijks van afwijken: bij droge lucht (met relatief weinig waterdamp) met een temperatuur van 0°C is de snelheid van geluid 331 m/s ofwel 1194 km per uur.

Bronnen: Universiteitsmuseum Utrecht, G. Moll en A. van Beek - Proefnemingen aangaande de snelheid van het geluid, Leerboek der natuurkunde, Profiel van een faculteit: De Utrechtse bètawetenschappen 1815-2011 - Patricia Elisabeth Faasse, In het voetspoor van Stevin - K. van Berkel, Wikipedia

Gerrit (Gerard) **Moll** (Amsterdam, 1785-1838) studeerde aan het Atheneum in Amsterdam en in Leiden en Parijs. Op 11 december 1812 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar wiskunde. In 1818-1819 was hij tevens rector magnificus. In 1826 kreeg Moll een aanbod van de universiteit van Leiden, maar hij besloot in Utrecht te blijven. Om hem te bedanken schonk het stadsbestuur hem 10.000 gulden voor de aankoop van instrumenten. Moll kreeg grote bekendheid met zijn onderzoeken naar de snelheid van het geluid en zijn elektromagnetische experimenten. Verder was hij actief op het gebied van de toegepaste wetenschap: werktuig- en bouwkunde, zeevaartkunde en waterstaat. Hij schreef onder meer over stoomboten, stookkasten, brandvrije gebouwen en bliksemafleiders. Hij zat in diverse rijkscommissie, bijvoorbeeld voor het onderzoek naar rivierafleidingen, het verbeteren van zeekaarten en het examineren van zeeofficiëren. In 1835 kreeg hij de leiding over een grootscheeps onderzoek naar de getijden langs de Nederlandse kust. Moll stond in wetenschappelijke kringen hoog aangeschreven. Hij was lid van talloze geleerde genootschappen in binnen- en buitenland en ontving eredoctoraten van de universiteiten van Edinburgh en van Dublin. Moll was ook directeur van de Utrechtse Sterrenwacht, 1812-1838.

Gerrit Moll (1785-1838)

Bron: Utrecht University Library

De persoon (en het werk van) architect Theodor Wilhelm Rueter

Gerbe van der Woude

*Theodor Wilhelm Rueter.
Deze foto is genomen in
januari 1963. Rueter overleed
op 12 juni 1963 te Blaricum
en is begraven op de
Algemene Begraafplaats aan
de Woensbergweg.*

Zo'n drie en half jaar geleden werd mij de vraag gesteld door de eigenaar van het bijzonder fraaie pand Bussummerweg 9 (bij velen bekend als 'De Vuurvogel', met thans weer de oude en eerste naam 'Kanteclair') of er nog meer panden in Blaricum staan die van de hand van architect Rueter kwamen.

Ik heb in eerste instantie eens gekeken in het gemeentearchief, maar al gauw bleek dat het daar moeilijk zoeken was. Wel bracht de lijst van de gemeentelijke en rijksmonumenten enig soulaas. Al zoekende raakte ik zo gefascineerd door het werk van genoemde architect, dat ik mij er volledig op heb gestort. Vele dagen (weken) heb ik doorgebracht in het Nederlands Architectonisch Instituut in Rotterdam en vele boeken en tijdschriften heb ik doorgenomen. Het (gedeeltelijke) resultaat treft u hierna aan.

Theodor Wilhelm Rueter

Theodor Wilhelm Rueter werd op 9 september 1876 te Haarlem geboren als zoon van Georg Heinrich Christiaan Rueter en Maria Louisa Wijnmaan. Na de lagere school ging hij naar de ambachtsschool te Amsterdam. Het is (nog) niet bekend of hij deze school afmaakte. De directeur had hem min of meer gezegd dat hij maar van school moest gaan, omdat hij klaar was voor werk bij een baas. De hierdoor vrijgekomen plaats kon dan door een nieuwe leerling worden bezet. Vervolgens kwam hij in de leer bij architect C. B. Posthumes Meyjes sr. te Amsterdam. De eerste schets die we tegen komen in de archieven over Rueter is een schets van een voorgevel van een gebouw, gedateerd 1895. In 1901 verhuisde hij naar Blaricum, waar hij zich aansloot bij de 'Stichting Internationale Broederschap' en zijn intrek nam in het koloniehuis op het huidige terrein van 'Toren-

hof' (het bevolkingsregister van de gemeente Blaricum vermeldt dat hij zich in Blaricum vestigde op 10 mei 1904, komende uit Hilversum; blijkbaar heeft hij zich toen pas laten inschrijven). Er werden in die tijd twee kolonies gevestigd in het Gooi. Een door Frederik van Eeden en een door prof. J. van Rees. Rueter koos dus voor de laatste. Hij hielp de kolonie met karweitjes op bouwkundig gebied en met het maken van meubels voor de verkoop.

Hij woonde één jaar in het gemeenschapshuis. Toen de individualisering toesloeg ging hij huizen en hutten bouwen voor kolonisten of geestverwanten. Zelf was hij de eerste op die weg, door in 1902 op van de kolonie gekochte grond, zijn eigen 'Langenakker' (genoemd naar de veldnaam 'Me Lange Akker') te bouwen, vanaf 1948 Noolseweg 25/25A (vóór 1927 nr. 403, van 1927-1948 Noolseweg 11). Zijn eerste opdracht was in 1901 de bouw van het huis 'Rolandshof', Torenlaan 60 in Blaricum. Veel kunstenaars namen hun intrek

'Langenakker', Noolseweg 25

in zogenaamde atelierwoningen. In het oeuvre van Rueter zijn dergelijke woningen vertegenwoordigd. Later ging hij hoger op. De nieuwe pastorie, Gooise landhuizen, de restauratie van de Nederlands Hervormde Kerk in 1934 (plus de aanbouw van de consistoriekamer) en 19 huizen aan de Statenkamer. Houtbouw paste hij op grote schaal, ook bij zijn eigen huis (Noolseweg 25/25A), toe. Alleen in Blaricum en Laren heb ik al zo'n 60 panden van Rueter kunnen traceren.

Op 9 mei 1911 trad hij in Blaricum in het huwelijk met Quillaumine Françoise Sluijters. Dit was zijn buurmeisje uit Hilversum. Hij was zijn tijd ver vooruit, waaruit blijkt dat er heden ten dage niets nieuws onder de zon is met betrekking tot het samenwonen. Twee van de vijf kinderen kwamen eerst, later pas gevolgd door een huwelijk. Via zijn broer Georg Rueter en schoonzus Gerarda Rueter-de Lang kwam Theo Rueter in contact met de theorieën van de bekende architect De Bazel. De Bazel was een ijverig propagandist voor tuinsteden. In 1897

gaven De Bazel en Georg Rueter in Amsterdam een Vahanacursus, waarbij De Bazel en Lauweriks hun theosofische levensbeschouwingen uitdroegen. Zij maakten gebruik van geometrische systemen en toonden sterke voorkeur voor Egyptische en Oosterse kunst. Georg Rueter neemt de wijze van tekenen op ruitjes papier van De Bazel en Lauweriks over en deze methode treffen wij ook weer aan bij Theodor Rueter, die alles op ruitjespapier van 7 mm uittekende. Hij bereikte zijn ritmering door alles een veelvoud van 7 te laten zijn.

't Schoofje, Noolseweg 53

Van meubelmaker tot architect

Zoals reeds vermeld begon zijn onderwijs op de ambachtsschool in Amsterdam. Vervolgens werd hij meubelmaker. De liefde voor het ambachtelijke en het werken in en met hout treffen wij in al zijn werken aan. In de eerste plaats wilde hij praktisch bouwen, vooral in hout, dat toen nog goedkoop was. Bovendien moest het resultaat aangenaam van aanzicht zijn, passen in de omgeving en in de goede relatie tot het functionele interieur staan. Hij was een groot bewonderaar van Cuypers en Berlage. Eerst trad hij in dienst bij andere architecten, zoals naar zijn

dochter Ellen (overleden 14-01-1997) vermoedde, bij Posthumes Meyes in Woudenberg. De architecten De Groot, Lauweriks, De Bazel en Berlage waren de belangrijkste die zich bezig hielden met een nieuwe 'vormopbouw' door het ontwikkelen en toepassen van geometrische systemen.

Hoek Binnendoor/Naarderweg

Hieraan werd grote publiciteit gegeven. Zo kan men bijvoorbeeld lezen dat architect Theo Rueter bij het ontwerp van een dokterswoning (dr. P. Visser; Torenlaan 22; terrein Torenhof) gebruik maakte van hulplijnen, ontleend aan afmetingen van de baksteen. Verdere parallellen tussen Theo Rueter

Eemnesserweg 37

en De Bazel kunnen wij bijvoorbeeld constateren aan een vergelijking tussen het exterieur van de voormalige melkerij ‘Oud Bussem’ door De Bazel uit 1903 en het exterieur van Rueters eigen huis aan de Noolseweg (o.a. klokkenmotief) Rueter is ook verantwoordelijk voor de bouw van, veelal Engels geïnspireerde, grote villa’s (Eemnesserweg 37).

De historie vermeldt dat Rueter alleen voor een schoorsteen naar Engeland reisde. In de literatuur is weinig te vinden over Rueter. Zijn naam wordt wel genoemd bij de Troelstraprijsvraag. Het bestuur van het Nederlands Verbond voor Vakverenigingen vroeg vijf architecten, waaronder Rueter, een ontwerp te maken voor een gebouw, met als bestemming een vakantie- en studieoord voor de arbeidersbeweging. Waarschijnlijk heeft de socialistische politieke voorkeur van Rueter bijgedragen aan deze uitnodiging. In het Berlage 1 archief werd correspondentie aangetroffen tussen Rueter en de jury. Rueter had namelijk kritiek op het juryrapport. Omdat H. P. Berlage lid was van de jury die de prijsvraaginzendingen beoordeelde, is de correspondentie in dat archief te traceren. J. H. Mulder diende overigens het winnende ontwerp in. Naast deelname aan de Troelstraprijsvraag (motto: Heide) heeft Rueter voor zover bekend ook materiaal ingezonden voor een prijsvraag voor de bouw van een Openbare Lagere School te Blaricum en voor de bouw van een kamphuis te Eemnes. Van beide prijsvragen is het motto niet bekend. Volgens de familie heeft Rueter ook deelgenomen aan de prijsvraag voor het herstel van de toren van de St. Jan kathedraal te ‘s-Hertogenbosch. Zij vertelden dat zijn inzending het winnende ontwerp was. Vanwege een conflict met de BNA werd hij niet in de gelegenheid gesteld het project uit te voeren.

Voorkeur voor rietbouw

De familie benadrukt dat Rueter een echte ‘rietbouwer’ was. Hij was een principeel man en was niet zomaar van zijn ideeën af te brengen. Zijn voorkeur voor de rietbouw heeft geleid tot een terugloop van opdrachten. Waarschijnlijk heeft Rueter zich dan ook niet uitsluitend tot de rietbouw kunnen beperken vanwege de financiële zorgen voor zijn gezin. Dit zou dan ook de verklaring kunnen zijn van de diversiteit van de panden, ontworpen op zijn tekentafel. Een paar voorbeelden Torenlaan 29 en 31 (drukkerij ‘De Vrede’), Eemnesserweg 37, de hele hoek van Binnendoor 3/B tot en met Naarderweg 7, Dr. Catzlaan 2/B (Merelhof), Schapendrift 79 (Rust Wat), Grenslaan 3 (Klein Wahnfried), Noolseweg 53 en 55 en zoals hiervoor reeds vermeld Bussummerweg 9, naar mijn mening één van de fraaiste panden.

Rueter heeft opdrachten uitgevoerd voor opdrachtgevers in vele plaatsen in ons land (Gorssel, Nijmegen, Hilversum, Huizen, Eemnes, Helmond, Zwolle, Almelo, Aerdenhout, Amsterdam, Bloemendaal, Noordwijk aan Zee en Hattem). Zelfs heeft hij een opdracht uitgevoerd voor een huis in Zuid Afrika.

Theodor Wilhelm Rueter was een veelzijdig man. Ontwerpen van meubels, interieurs, ornamenten, tuinen, tuinsteden, koperbeslag, gesmeed ijzer, bewerkte ramen, bloemenvazen, kandelaars, een bloemenbak en zelfs een kano completeren het oeuvre van Rueter.

‘Rust Wat’ aan de Schapendrift

Vermeldenswaardigheden omtrent de mens/persoon Theodor Wilhelm Rueter

Begin 1900 is Rueter een aantal jaren tekenleraar geweest op de humanitaire school te Laren. Welke jaren precies is mij niet bekend en voorsnog niet te achterhalen.

In 1914 zat Rueter al in de schoonheidscommissie. Deze schoonheidscommissie werd ingesteld door de gemeenteraad in de vergadering van 24 december 1913 naar aanleiding van een adres van Rueter en 50 anderen. Later werden dit gecombineerde vergaderingen met Laren.

Op 27 januari 1917 vond een bijeenkomst plaats in hotel Verver aan de Torenlaan van ingezetenen die zich interesseerden voor het behoud van het eigenaardige (*lees: unieke*) karakter van Blaricum. Tijdens deze avond werd in principe besloten tot oprichting van een ‘Vereniging tot behartiging van de belangen der Gemeente’, in het bijzonder voor het behoud van haar fraaiheid, karakter en welvaart. Als adviseur werd gekozen: Th. W. Rueter, die toentertijd lid was van de schoonheidscommissie van de gemeente Laren en Blaricum! Reden van de oprichting was dat men zich keerde tegen de bouw van een metaalfabriek aan de Huizerweg. De officiële oprichting van ‘Blaricums Schoon’ vond plaats tijdens een tweede bijeenkomst op 31 januari 1917. De contributie werd vastgesteld op fl 1,-. De vereniging had geen politieke kleur en liet zich ook niet in met de politiek, maar had maar één doel: de schoonheid van Blaricum en omgeving.

De installatie van Rueter als raadslid vond eerst plaats in de raadsvergadering van 6 september 1927, ‘s middags om 15.00 uur. Tijdens deze raadsvergadering laat Rueter al van zich spreken. Hij spreekt de wenselijkheid uit een vrouw als armmeester te benoemen. Naar zijn mening verdient een vrouwelijke armmeester de voorkeur boven een mannelijke omdat een vrouw beter over de noden van de armen kan oordelen. Voor Blaricum geldt dit, aldus Rueter, des te meer omdat in de persoon van de wijkzuster een uitstekend armmeester beschikbaar is. Het voorstel van Rueter werd echter niet gesteund. Tijdens de installatie van de nieuwe raadsleden liet de voorzitter (burgemeester J.J. Klaarenbeek) duidelijk blijken niet gelukkig te zijn met de benoeming van Rueter als raadslid. Deze laatste maakte van de rondvraag gebruik om te vermelden op zijn beurt niet gelukkig te zijn met de mening van de burgemeester en deelde mede het gewenst te vinden, dat in de verstandhouding tussen hem en de voorzitter verbetering komt. Hij verklaarde dan ook bereid te zijn om mee te werken aan de verbetering van de verstandhouding en hieromtrent een gesprek te willen voeren. Ook de voorzitter verklaarde dat het gewenst was deze zaak uit de wereld te helpen. Het raadslidmaatschap van Rueter duurde (op eigen verzoek) tot 29 april 1932.

Rueter hield zowel in oktober 1927 (toen het besluit werd genomen de kermis vanaf 1928 te houden op de eerste maandag na de 15e augustus) als in de raadsvergadering van 6 februari 1928 een uitvoerig betoog omtrent de kermis. Hij achtte de kermis een groot zedelijk gevaar en meende dat de kermispret bij velen tot uitspattingen zou leiden.

Voor militarisme was hij zeker niet. Diverse keren gaf hij tijdens de begrotingsvergaderingen in de raad aan dat de ‘Burgerwacht’ alle reden van bestaan mistte en wilde hiervoor dan ook geen geld uittrekken.

Voor de werkverschaffing had de gemeente een systeem om de

Landhuis Merelhof, Dr. Catzlaan 2b Blaricum

werkzaamheden welke daarvoor in aanmerking kwamen, onder de werklozen aan te besteden. Rueter achtte dit een volkomen verkeerd systeem. Werklozen, zo stelde hij, met kleine gezinnen kunnen, wegens mindere behoefte, lager inschrijven dan anderen die een groot gezin hadden te onderhouden. Hierdoor, zo vond hij, zouden juist degenen die zulks het meest nodig hadden, van de werkverschaffing worden uitgesloten. Ook hier weer ‘de sociaal bewogen mens’.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Rueter verschillende joodse onderduikers gehuisvest. Zijn kleindochters vertelden dat hij zijn huis daartoe grondig had aangepast en een aparte ruimte had aangebracht. In deze ruimte werden foto's aangetroffen, waarvan ze het bestaan niet kenden. Veel tekeningen zijn volgens de familie vermoedelijk verloren gegaan omdat Rueter aan zijn dochter de opdracht had gegeven alles na zijn dood te verbranden. Het is niet bekend in hoeverre door haar aan die wens gehoor is gegeven. Wie ook ondergedoken heeft gezeten bij Rueter, was de in Blaricum bekende dr. Catz.

Tot zo ver enkele vermeldenswaardigheden over de persoon Rueter.

Bronnen en literatuur (in willekeurige volgorde): Archief Gemeente Blaricum, Archief Gemeente Laren, Provincie Noord-Holland (mevr. F.G.E. Hellendoorn), Kroniek van een erfgooidorp (Historische Kring Blaricum), Blaricum een eeuw in beeld (Historische Kring Blaricum), Leven en werken van Rueter' (Verslag wijlen J.C. Geervliet), Mevrouw A. Geervliet Burggraaff, Een toren in de tijd (A.W. Berkhof), De kolonie van de Internationale Broederschap te Blaricum (Maria W.J.L. Boersen), De wereld in een dorp (Lien Heyting), Een mooi land (Margriet van Seumeren), Architect Karel Loeff, Archief Nederland Architectonisch Instituut te Rotterdam, Mevrouw G.F. Rueter, Bewoners panden van Rueter te Blaricum en Laren, Mevrouw Bruin te Laren, 'Jongere architectuur en monumenten in het Gooi' (Uitgave tussen Vecht en Eem).

Foto's: Gerbe van der Woude. *Foto pag 2048 Eemnesserweg 37:* Sybert Blijdenstein.

Nieuwe aanwinsten

In de maanden februari, maart en april zijn er door 9 personen weer bijzondere artikelen geschonken aan de Kring. Bijzonder was de permanente bruikleen van een portretschilderij van Mellie Uyldert door Annemiek Vetter uit Laren. Wie was Mellie Uyldert?

Millifica Uyldert, in 1908 op het kolonieterrein in Blaricum geboren dochter van Marie Calisch (eerste onderwijzeres van de Humanitaire School van deze kolonie) was astrologe en alternatief genezeres. Zij volgde al jong haar eerste lessen in astrologie en was docente aan de Academie voor Natuurgeneeswijzen in een centrum voor alternatieve levenswijzen in Amsterdam. Als astrologe combineerde ze de geneeskrachtige werking van kruiden met de werking van edelstenen. In haar publicaties prees zij meermaals behandelingen die door de geneeskunde niet werden erkend. Uyldert was openlijk aanhangster van de rassen Theorie en was een fervent tegenstander van wat in die ideologie rassenvermenging wordt genoemd. Mellie Uyldert woonde de laatste jaren van haar leven in een antroposofisch verpleeghuis in Bilthoven waar ze in 2009 op 100-jarige leeftijd overleed. Ze werd begraven op de Woensberg in haar geboorteplaats Blaricum.

Millifica Uyldert. Bruikleen 5

454

454 – Dhr. R. Borssen

Diverse schoolschriften van de 5e en 6e klas lagere school, wandel- en rijwielkaarten, bruidswensje voor Greet en Stef Nieuwenhuizen door Marga Borssen.

455

455 – Fam. Veltman-Rozendaal

Kasboek caritaspool, 4 ansichtkaarten, ets van W.G.F. Oversteegen.

455

456 – Dhr. G. van der Woude
Diverse documenten,
3 foto's astmacentrum Bosch en Hei.

457 – Mej. M. Borssen
Diploma Naaischool van G. Borssen.
Oude wandelkaart ANWB uit 1925.

458

457

458 – Fam. Gijsberti-Hodenpijl
Kaart van Gooi en Eemland.

459 – Mevr. A. Duburg
Diverse kanten kledjes, 2 schorten,
beurstasje, kanten handschoenen.

459

460 – Fam. Elders-Rokebrand
Slaapmutsje van tante Em Raadhuisstraat,
diverse fiets- en wandelkaarten, stuk zeep,
kwartetspel.

461 – Erven L. van de Graaf
Diverse boekjes, 3 etsplaten Toon de Jong.

460

Bruikleen 5 – Annemiek Vetter
Portrettschilderij van Mellie Uyldert
geschilderd door K. Hogenbos.

461

460

460

Naar school (deel 3):

van Naarderweg naar Kerklaan en weer terug

In DG83 had ik net Cor Oversteegens comestibles achter me gelaten en was ik, wat afgedwaald, op de Meentweg terecht gekomen, bij de kruidenierswinkels van Gijs Rokebrand en van Steenbeek waar ik eind vijftiger, begin zestiger jaren wel naar toe werd gestuurd als onze vaste leverancier op vakantie was. Ruim een halve eeuw later, tref ik bij de Historische Kring Blaricum de zusjes Steenbeek die zich weten te herinneren hoe zwaar het was, dat Naarderhoogt op fietsen om de bestelling bij Vita Nova te bezorgen. Terug naar mijn hoofdroute: ik stond op het punt om de Torenlaan over te steken.

Vervolg van DEELgenoot 83

Van Doornik naar Dorpsstraat

Best gek: waar mijn moeder heur haar liet doen, ik had geen flauw idee. Maar het was hier¹, hoek Huizerweg/Torenlaan, bij Van Doornik, waar mijn jongste zus, Agnes, haar eerste permanentje kreeg aangemeten. Vergeefse moeite met dat voor de Van den Bergjes kenmerkende melkboerenhondenhaar. Later gingen mijn zusjes naar het fashionable Maurice in Laren. Ikzelf moest flink wat drempelvrees overwinnen om, ik denk voor moederdag, bij Van Doornik binnen te stappen om naar het aller-, allerkleinste flesje Chanel No. 5 te vragen.

De kapsalon was in 1912 begonnen door Gerardus van Doornik, tot dan kapper aan de Dam in Amsterdam, die tevens in rookwaren en begrafenissen deed -hij adverteerde met de nu vergeten term 'aanspreker'- en werd voortgezet door zijn vrij jong overleden zoon Johan (Jo) die midden jaren dertig de krant haalde als principieel dienstweigeraar; op dat vlak moet hij het goed hebben kunnen vinden met bijna-buurvrouw Jo Oversteegen.

PERMANENT-WAVE

zonder electriciteit en zonder warmte, het beste voor uw haar f 5.—

DAMES! Uw haar is het kostbaarste en fraaiste bezit. Wij hebben een systeem Permanent waarbij alle onaangenaamheden en gevaren absoluut zijn uitgesloten. Het haar wordt tijdens het permanenten door een speciale olievoeding behandeld waar door een zachte, soepele, natuurlijk blijvende en uiterst houdbare permanent gegarandeerd wordt.

Deze permanent krijgt U alleen bij
Kapsalon v. Doornik
Huizerweg 1 hoek Torenlaan
Telefoon 393 - Blaricum

VRAAGT INLICHTINGEN!!!
Bespreekt vroegtijdig Uw Permanent geheel compleet, alles inbegrepen . . . fl. 5.—

De Bel 13-11-1936

¹ Mededeling mevr. Nederbragt-van den Berg te Huizen (mijn zus Agnes).

Johan was, behalve kapper, een verwoed, serieus amateurfotograaf; hij is zelfs nog secretaris geweest van de Algemene Bond van Amateur Fotografen. De foto van Marcel Thielemans huwelijk in DEELgenoot 82 was van zijn hand, gemaakt vanaf een bovenverdieping van Huizerweg 1.² Dezelfde bovenverdieping waar ik later, zittend in de zweefmolen, met een flinke trap of duw, het stoeltje vóór mij, waarin een aantrekkelijk, natuurlijk hard gillend meisje -niet bij toeval zat ik waar ik zat- naar toe slingerde. Kermis. Kermisliefde...

Na Johans overlijden werd de kapsalon/parfumerie nog enkele jaren voortgezet om, nadat in 1971 ook Martina van Doornik-Hartog was overleden, uiteindelijk in 1972, na 60 jaar, definitief uit het Blaricumse straatbeeld te verdwijnen.

Hannibal

Tussen van Doornik en garage van Mill de Torenlaan over. Op de hoek natuurlijk 't Oude Raedthuys, voormalig station van de Gooische Stoomtram, en, al eerder gememoreerd, voormalig hotel-café-restaurant Verver, in 1917 als Gemeentehuis annex woning voor de gemeentesecretaris in gebruik genomen en in 1952 onder de naam 't Oude Raedthuys als horecagelegenheid heropend door Willem Vos. Voorlopig jammerlijk geëindigd als slijterij.

Voor mij, zoals voor veel Blaricummies denk ik, is de muziektent naast het tegenwoordige Gall en Gall onlosmakelijk verbonden met de intocht van Sinterklaas. Misschien wel een uur stond je daar te wachten en het hele repertoire aan Sinterklaasliedjes af te werken voordat je, eindelijk, eindelijk, de Boerenkapel hoorde naderen. Toespraakje burgemeester, toespraakje Sint, wéér geen stoute kinderen dus weer niemand in de zak dit jaar. En dan het belangrijkste natuurlijk: Zwarte Pieten die pepernoten en ander strooi-goed uitdeelden. Chocoladesigaartjes!

In later jaren mochten we met onze pony, gespannen voor een soort Romeins men wagentje, voor de show in de optocht meelopen. Een hele eer, vonden we dat. Naar die pony werd ik door sommige vriendjes Hannibal genoemd. Of kortweg 'Hanni' want 'de ballen hangen aan het hek', zo was het weinig subtiële grapje. Met de bruin-witte, tot ruin omgebouwde shetlander voor het wagentje vervoerden we ook

Hannibal in training

2 Mail van Martin E. van Doornik, vrijwillig molenaar te Groningen en net als zijn vader enthousiast amateurfotograaf; Jo's negatieven, een prachtige, rijke verzameling, zijn bij hem dus in goede handen.

hotelgasten van en naar de bushalte of reden we ze rond door Blaricum. Daarnaast trok Hannibal de kar als we langs de deur gingen om ‘oude kranten voor de blinden’ op te halen, bij voorkeur op Boslaan, Enghlaan en Onder Den Dael, straten waar mensen in hun garage vaak hele stapels kranten hadden liggen zodat je vrijwel direct kon doorrijden naar het woonwagenkamp, naar Visser, waar een ponykarretje vol toch gauw een paar gulden opleverde.

Ook op de hei, op het gedeelte tussen het caféterras van Martin Rooster, fanatiek Feijenoordfan en medeoprichter van de afdeling Blaricum van Hendrik Koekeks Boerenpartij³, en de kleine leeuwenkuil (pas jaren later begreep ik dat het een leemkuil was), verdienden we op zondag wat bij: ‘rijden voor een dubbel-tje!’. Het was bij die Amsterdamse bleekneusjes best een succes. De opbrengst ging rechtstreeks naar ‘De Korenbloem’, het ijsstentje van Piet Krijnen bij de hei daar. Was het Coby of Oda (Ootje) Krijnen, die daar ‘s zondags in stond? Of verzin ik maar wat en stond alleen Piet zélf er in?

Middenweg/Dorpsstraat (vervolg)

Dóór! Vanaf de muziektent richting Middenweg. Radio Wilco. Onze eerste televisie kwam er vandaan, gebracht en geïnstalleerd door Wilco -z’n echte naam heb ik nooit geweten-, de baas zelf. Zo’n enorm bruin Philips bakbeest was het; op het dak moest een antenne worden geplaatst. Wanneer dat was weet ik niet precies maar in ieder geval vóór 1961 want de burens, Van Tets, kwamen bij ons in de zaak kijken naar de vanuit Parijs rechtstreeks uitgezonden judofinale waarin Anton Geesink dat jaar wereldkampioen werd. Voor die tijd gingen wij op woensdag- en zaterdagmiddag om 5 uur kijken bij de schuin aan de overkant wonende, buitengewoon lieve familie Goudsmit (met Omi, Yvonne en Claudia). Naar ‘De Verrekijker’, een soort jeugdjournaal, naar Han Rensenbrink met ‘Wie wil er mijn marmotje zien’ en natuurlijk naar Dappere Dodo (en Kees en opa Buiswater) van Blaricums Trots: Bert Brugmans Marionettentheater. En geloof het of niet: een week nadat ik dit schreef (begin oktober 2016) zie ik bij De Wereld Draait Door plots vier telgen Brugman. Over Dappere Dodo.

Aan diezelfde Middenweg: de gemeentewerf waar Gijs Ruijter van de brandweer met z’n gezin naar toe was verhuisd. We speelden er weleens, met Frans-tegenwoordig Bekende Blaricummer- en Japie, die later als brandweercommandant in de voetsporen van z’n vader zou treden.

3 Toen later bleek dat er in de leiding foute types (nazisymphathisanten) zaten stapte Rooster uit de Boerenpartij

Dorpsstraat 10/12 (jaren 80). Op de achtergrond een deel van drogisterij Lammens.

pand, Dorpsstraat 12, begon Frits Töpfel in 1925 als zelfstandig kapper door de coiffeurszaak van Leendert Walsteijn over te nemen. Toen Töpfel naar de Meentweg verhuisde kwam Van den Bergh er in. Tegenwoordig huist de Blaricumse boekhandel er.

Een enkele keer zag ik ‘m daar, voor zijn huis, Dorpsstraat 14, en zonder reden -hij zag er niet onvriendelijk uit- was ik wat bangig voor die oude grijze man met die twee baardjes. Jaren later pas realiseerde ik mij dat het Salomon Bernard (Sal) Slijper⁴ was die daar stond of liep. Had ik toen binnen mogen kijken dan had ik langs de muren vele tientallen nu beroemde Mondriaans zien staan, kern van Slijpers kunstverzameling die, was ze in Blaricum gebleven, ons dorp tot een centrum van hedendaagse kunst had kunnen maken. Het mocht niet zo zijn. De collectie ging naar het Gemeente Museum in Den Haag waar een deel ervan permanent te bewonderen is. Steeds onder vermelding van de naam

Sal Slijper in 1966 met de aquarel De Waskaarsen-fabriek(1900-1901) van Piet Mondriaan.

(RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, archief Herbert Henkels. Foto graaf onbekend).

⁴ Voor een uitgebreid portret van Slijper: zie mijn artikel Sal Slijper in DEELgenoot 83

van de schenker: S.B. Slijper te Blaricum. Deze zomer, tot 24 september, wordt -aanrader!- de volledige Mondriaancollectie in het museum getoond.

Naast Slijper, in hetzelfde pand⁵, de gezusters Kuijer (Annie en Janny) van wie de laatste bij Frank, de banketbakker op de Huizerweg, in de winkel stond, en dan, op Dorpsstraat 16, Tonnie Riga samen met wie we, van achter zijn huis, eens urenlang in gevecht waren met Japie en Frans Ruijter c.s. die zich vanaf de Gemeentewerf naast hun huis aan de Middenweg niet onbetuigd lieten. Ongetwijfeld onder veel geschreeuw en gescheld werd over en weer met stenen gegooid en met loodjes geschoten. Een onvergetelijke, heerlijke middag!

Om bij school te komen moet ik nu de Brinklaan volgen. Maar niet voor het eerst dwaal ik even af. Naar beneden, naar de hoek Dorpsstraat /Eemnesserweg waar -mijn hart bloeit op- niets wezenlijk veranderd is: de boerderij van Klaas Kak, vader van Johanna en Bertjan Calis en hun broertje dat ‘stiertje’ genoemd werd. Zo eind juli, begin augustus, als het hooi gekeerd en binnengehaald moest, was het verzamelen daar, in de woonkeuken. En dan met z’n velen op de kar mee naar een eindeloos lang stuk maailand, voorbij het Tolletje, ergens in de venen. Allemaal een hooivork en dan in de bloedhitte, naast elkaar in de rij opwerkend, het hooi keren waarbij het dan wel de bedoeling was dat je de anderen bijhield. Viel niet mee als je, zoals ik, het boerenwerk niet van huis uit had meegekregen want het tempo lag hoog. Tijdens de rustpauzes ging de sterk verdunde Ranja rond, in het deksel van het melkbusje waarin het was aangemaakt. Doodmoe en roodverbrand ging je op het eind van de dag naar de Eemnesserweg terug. De volgende dag wéér. Was het werk gedaan dan was het altijd spannend wanneer en hoeveel je betaald kreeg. Vóór de kermis had je je geld, erna was het op.

Tegenover Klaas Kak, op de hoek Dorpsstraat/Fransepad waar nu alweer jarenlang een galerie zit, woonde, in zijn ouderlijk huis, Henk Kuijer, ik dacht samen met z’n zuster. Het is het huis waarin ook aannemer, gemeenteraadslid en wethouder Piet Kuijer opgroeide. Naar die laatste is het nabijgelegen Kuijerp pad vernoemd. ‘Vita Nova’ was ook een slijterij en een enkele keer mocht ik met m’n vader mee om door Henk Kuijer bestelde drank weg te brengen. Dan kwam de fles op tafel en werd er bij een borrel wat bijgepraat. Zo rond 1967, ik zat inmiddels op de middelbare school, had haar tot ver over m’n oren, een

5 Voor de geschiedenis van dit deel van de Dorpsstraat: zie de door Frans Ruijter uitgesproken tekst bij de opening van het Kuijerp pad in 2007. Frans Ruijter Het Kuijerp ad. Hei & Wei nr. 298 juli/augustus 2006.

Afghaanse jas, een brede leren armband, een ketting met ban-de-bom teken om en een kleurige Wrangler ribbroek aan, werd ik op pad gestuurd om bij Kuijer te bezorgen. Na te hebben aangebeld hoorde ik gestommel; heel langzaam ging de deur open, niet ver maar op een kiertje. Met achterdocht werd ik door Kuijer bekeken. Thuisgekomen hoorde ik dat hij had gebeld. ‘Was dat jouw zoon?’ had hij m’n vader gevraagd. Het was in de tijd dat er in bepaalde kranten alarmerende artikelen verschenen over die enge provo’s met hun lange haar die in Blaricum, bij tennisleraar/fluitist Cochijs op de Bierweg, waren neergestreken. Kuijer, bang te worden overvallen door dat langharige, ongetwijfeld werkschuwe tuig dat zijn pad op kwam, bleek met een knuppel in z’n hand aan de deur te hebben gestaan.

Brinklaan

Terug naar de Dorpsstraat. Of beter: de Brinklaan. Nummer 2. Waar Ruijter woonde.⁶ Van de brandweer. Met, zoals alle katholieke gezinnen in die tijd, een behoorlijk aantal kinderen. Met de verplaatsing van de gemeentewerf en de brandweerkazerne naar de Middenweg vertrok ook het gezin Ruijter uit de Brinklaan (de jongste zoon keerde er later terug). Dat blijkt al in juni 1956 te zijn geweest. Anders dan ik dacht gaan mijn herinneringen dus terug tot ruim vóór mijn 5e jaar.

Dorpsstraat hoek Brinklaan in 1965

De brandweercommandant woonde natuurlijk bij z’n werk; de garages en de werkplaats lagen dan ook naast het huis van Ruijter. Opzij van de brandweerkazerne, zo ongeveer op de plaats waar nu de Historische Kring Blaricum zit, stonden hoge ijzeren T-palen. Als er brand was geweest hingen daaraan de brandslangen te drogen wat op de een of andere manier een gevoel van sensatie gaf: er was iets gebeurd in het dorp!

En dan schiet natuurlijk dat oude liedje je te binnen:

6 Zie voor de geschiedenis van het pand Brinklaan 2, 4 en Dorpsstraat 15 Frans Ruijter De geschiedenis van een monument DG 58 Najaar 2008

*D'r is een hooibarg in de brand 'evleuge
hoal de spuut, hoal de spuut, hoal de spuut
Alle Blarrecummers kwamme an 'evleuge
toe' was't al uut, toe' was't al uut, toe' was't al uut*

Toevalligerwijs haalde Wim Rozendaal in DEELgenoot 82 hetzelfde liedje aan; bij hem kwamen alleen de boeren op het brandje af; zoals ik het kende liep heel Blaricum uit. In Huizen zongen ze het nog weer anders: 'Toen de boeren kwamen om de brand te blussen'.⁷

Langs het lekker rommelige terrein van de constructiewerkplaats van Van den Bergh met het lage, blauwige hek erlangs, kwam je bij de andere Van den Bergh, de smid. Onze pony lieten we er beslaan waarbij we 'm altijd stevig in bedwang moesten houden: hij hield er niet van, werd erg onrustig. Zelf mocht ik dan graag kijken hoe de smid de ijzers in het vuur hield tot ze roodgloeiend waren, om ze vervolgens in precies de juiste pasvorm te hameren. En oh, wat hield -en houd- ik van de geur van gloeiend ijzer dat de hoeven schroeit. Wel hield ik, bij het bijkappen van die hoeven en bij het daadwerkelijke beslaan, altijd m'n hart vast, bang met een kreupele Hannibal naar huis terug te moeten. Niet terecht natuurlijk, die angst. Want ze verstonden hun vak daar, bij Van den Bergh.

Aan de andere kant van het aan de smederij grenzende woonhuis lag de Brink. Een nogal weidse benaming voor een klein stukje groen met wat bomen en een bankje maar niettemin een karakteristieke plek in het dorp. In de knikkertijd

In de smederij: Henk v.d. Bergh Sr. en Theo van Wijngaarden.

⁷ Op <http://www.liederenbank.nl/resultaatlijst.php?zoek=60920&actie=incipitnorm&lan=nl> wordt die versie ontroerend gezongen door Bieltje Jongerden- Baas uit Huizen.

draaide je er met je hakken een potje in het zand en dan was je weer een halfuurtje druk aan 't spelen. Meer had je niet nodig.

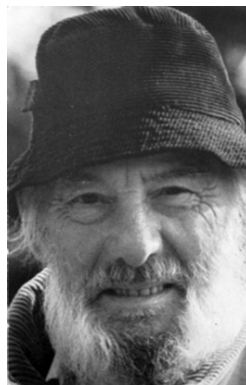
Kerklaan/Kerkpad

De huizen aan de rechterkant van de Kerklaan roepen weinig tot niets op. Alleen herinneringen aan de krantenwijk die ik (ook) hier had. De Gooi- en Eemlander. In half Blaricum heb ik, vanaf de 3e klas lagere school, kranten gelopen. Een kwartje per week kreeg ik voor mijn eerste wijk. Met een grote, zwarte station (een Dodge?), wellicht een oude lijkwagen, werden de grote pakken kranten rond half 4, net na school, afgeleverd bij de familie Van Dijk op het Kerkpad. Uittellen en dan lopen. En op zaterdag bij de weekabonnees geld ophalen: 57 cent. Was de krant te laat dan kreeg je wachtgeld. Bij slecht weer of kou mocht je bij Van Dijk binnen wachten. Anders gingen we voetballen. Met 'Padje', een van de jongens Van Dijk en met hun buurjongetjes George en Richard Lucardi, goede, technische voetballers van wie de laatste later net als ik bij 't Gooi in Hilversum speelde. Als doel gebruikten we het ijzeren hek ter hoogte van de Vitusweg. Het sloot het terrein af van Du-croq, een chemisch fabriekje; er lagen destijds nog wel vaten maar de fabriek zelf was er al weg. Het hek staat er nog, anno 2017.

Nu ik toch hier ben, sta ik meteen maar even stil bij de R.K. Landbouwschool die, tegenover het

Jos Linnenbank

huis van Vitus en Thomas Elbers, in 1954 werd gesticht en wegens gebrek aan leerlingen in 1960 alweer sloot.⁸ De kunstenaar Jos Linnenbank⁹ -ik kan me hem goed herinneren- kwam er met zijn gezin te wonen. Daarvóór had hij op voormalig kindertehuis en schildersatelier (Mondriaan!) de Basseld gewoond en gewerkt nadat hij eerst een tijdje met vrouw en kinderen (Sancia -met haar prachtige ogen-, Lioba en Michaël zijn de namen die bij me opkomen) op Vita

⁸ Blaricum toen... Door Frans Ruijter Hei & Wei 465 10 april 2015

⁹ Jozef Maria Linnenbank 25 december(!)1922- 1996; schilder, tekenaar, collagist, materieschilder, graficus, monumentaal kunstenaar. Zie vooral J.A.M. Vos 'Jos Linnenbank, een vergeten kunstenaar?' in DEELgenoot 65, voorjaar 2011.

Nova had verbleven. Helaas, werk van hem hebben m'n ouders nooit aangeschaft. Een reproductie van Rembrandts Joodse Bruidje, dat was het wel zo ongeveer bij ons thuis. Ook van de kunstschilder 'mijnheer Wijnstroom'¹⁰ een oude, wat gebochelde man die met grote regelmaat, lopend naast zijn fiets (met schilderskist?), het hoogt op kwam om bijna fluisterend 'een kpje kffe' te bestellen, werd nooit werk aangeschaft. Alleen Jan Kelderman, een schilder die als een soort vertegenwoordiger met een auto vol semi-artistiek, een Parijse sfeer ademend, sterk op elkaar lijkend werk bedrijven en horecagelegenheden afging, slaagde erin mijn ouders tot een enkele aankoop te verleiden. Want Kelderman (1914-1990). was een geboren verkoper die zich dan voorstelde met: 'Ik ben Jan Kelderman de bekende schilder. Ik wil u graag mijn werk laten zien en eventueel ook verkopen. De prijzen staan achterop, maar gelden voor het eerste schilderij, elk volgende kost de helft.'¹¹ Dat werkte.

Maar goed, ik was op de Kerklaan gebleven waar, net voor de boerderij van Blom op de hoek van de Vitusweg (tegenwoordig bewoond door Engel, v/h van de drogisterij op de Torenlaan) in die tijd nog een open veldje lag waar we voetbalden. Met twee jassen als doel. Er paste helaas net nog een huis op en dat werd er dan ook neergezet.

Vitusweg

Aan de Vitusweg de ingang van het Vitusgebouw waar ik een blauwe maandag op tafeltennis zat bij Joop Sertons. Leuk, al was het maar vanwege 's avonds de deur uit. Mijn talenten bleken daar niet echt te liggen. Maar het Vitus is natuurlijk toch vooral het gebouw waaraan ik zoals iedere (katholieke?) Blaricummer mooie herinneringen heb. Aan de voorstellingen, aan het Sinterklaasfeest en het zakje snoep dat je mee naar huis kreeg, aan de middagen van tweede kerstdag; herinneringen die je daar tegenwoordig kunt uitwisselen op de jaarlijkse reünie voor (oud)Blaricummer, de dinsdag van de kermis.

Ook de kleuterschool en de naaischool zaten hier, in het gebouwtje naast het Vitus, waarin nu een kinderopvang zit. Twee lokalen, als ik het goed heb. Vooraan dat van zuster Hermana bij wie ik mijn lange schoolloopbaan begonnen ben. Goed mens maar als 'lief' herinner ik me haar niet. Aan de achterkant dat van

10 Anthonij Christiaan Wijnstroom 1888-1971 Geboren in Amsterdam. Woonde en werkte in onder meer Laren (Mauvezand en Zevenend), Hilversum en Blaricum. Schilder, tekenaar, etser van o.a. landschappen en bosgezichten. Is er iemand die herinneringen aan hem heeft?

11 Ontleend aan: <http://galeriewijdemeren.nl/kunstenaars/kelderman,%20jan>

zuster Waltera bij wie ik, volgens mijn oudste zus: ‘gelukkig’, niet in de klas heb gezeten. Heel veel heb ik van die kleutertijd niet opgeslagen. Wel natuurlijk dat we voor de missie, voor de arme kindertjes in Afrika, melkdoppen en zilverpapier moesten meebrengen. En ook dat op de kast het negertje (zo heette dat toen) stond, met uitgestoken hand waarin

Op de meisjesspeelplaats. Rechts vooraan mijn altijd lachende zus Agnes. Op de achtergrond de fietsenstalling en links de ingang van de 'nieuwbouw', bij de klas van zuster Ambrosio.

je een cent kon leggen die het dan (dankzeggend?) in z'n mond liet verdwijnen. Oók voor die hongerige Afrikaantjes.

Losse herinnering: op de Vitusweg, voor het schooltje, loop ik mijn eerste schram op. Nanny Nagel, een klasgenootje, krabt me in mijn gezicht. Zo staat het in mijn geheugen, zo heb ik het jarenlang onthouden. Met Nanny Terweijden heb ik op school gezeten. En Lenie Nagel zat ook in die klas. Maar Nanny Nagel?

Na schooltijd gingen we met de klas op de stoep van de Kerklaan 'zakdoekje leggen' of 'schipper-mag-ik-overvaren' doen tot we werden opgehaald, in mijn geval door een van m'n zusjes; die zaten al op de Grote School. Onbegrijpelijk vond ik altijd, maar dat was een paar jaar later, de tekst op het huisje aan de overkant: 'Onverklaarbaar bewoonde onbewoonbaar verklaarde woning'.

Het terreintje van de kleuterschool was door een hek gescheiden van de speelplaats van de St. Bernardusschool, de jongensspeelplaats. De meisjes hadden hun eigen speelplaats, bij de gymzaal aan de achterkant, waar in die tijd een vleugel werd aangebouwd. In die nieuwbouw kwam ik, na het eerste jaar bij Hermana, bij de net zo min als Hermana 'lief' te noemen zuster Ambrosio terecht. Vermoedelijk was dit de klas van mijn eerste schoolreisje: lopen naar het kleine heitje waar we dan in het zand mochten spelen. William van Dijk is een van de klasgenoten die ik mij herinner. Vele jaren later bleek hij te zijn getrouwd met een klasgenote van mij op het St. Vituscollege in Bussum, Anneke, uit Laren.

Zuster Ambrosio liet de klas regelmatig nablijven waarbij je dan weg mocht op volgorde van wie het allermooist met de armpjes over elkaar zat. Ik was altijd een van de laatsten terwijl ik toch echt, geloof me, heel mooi zat; veel mooier dan Willy de Gooyer die altijd als eerste weg mocht. Altijd.

Zelf was ik het lievelingetje van juffrouw van Luin (ongetwijfeld fout gespeld, zoals meer namen in dit verhaal) die zich tijdens het overblijven over mij ontfermde. Want soms bleven we over, ergens boven, in de ‘oude’ school. Van thuis kregen we dan Grolsch beugelflesjes met thee mee, in kranten gerold om het warm te houden. En boterhammen met mayonaise. Door dat overblijven mislukte mijn allereerste poging tot spijbelen. Op een middag buiten het hek blijven staan: geen zin in school. Ineens brak het koude zweet mij uit: m’n broodtrommeltje lag nog binnen, in de garderobe. Naast het grote hek, achter de hult, heb ik staan dralen, bang om -ruim te laat- de school nog in te gaan. Maar ja, ik moest wel, om dat trommeltje. Met knikkende knietjes en bonzend hart ben ik naar binnen geslopen. Het was voorleesuurkje en de hele klas zat op de verwarmingsbuizen naar een verhaaltje te luisteren. In de garderobe, waar mijn trommeltje was. Pas op de middelbare school durfde ik het weer: spijbelen. Dat ging al stukken beter, toen.

Grote School

De laagste klassen van de Grote School bevonden zich aan de kant van het klooster. In het pianokamertje werd na schooltijd door een non pianoles gegeven: het begin van de muziekcarrière van Jan van den Berg, bekend van v/h de Eemnesser dweilband Gaos. Naast dat kamertje was de achteruitgang van de school, tevens doorgang naar het klooster. De zusters hoefden dus nooit over straat als ze naar hun werk gingen. De

trap in dat deel van de school leidde naar het overblijf- en filmlokaal. Moest je naar de gymzaal met de wandrekken, de touwen en die typische gymzaalzweetlucht die je bijblijft, je leven lang, dan moest

Bernardusschool, hoofdingang

je een vrij smal, beetje duister gangetje met voorraadkasten door. Meteen rechts had je dan klas 6B, van meester Van Rooij, toen Hoofd der School. Ging je hier de trap op dan kwam je in klas 2/3 van zuster Auxilia. Daarnaast was het lokaal van de Huishoudschool of de V.G.L.O.¹² waar kookles werd gegeven.

Kooklokaal Bernardusschool

Krommenhoek (Krompoot) zo heette mijn juf van de eerste klas waar het ‘aap, noot, Mies...’ er ingestampt werd. Handenarbeid nam een andere juf in een ander lokaal voor haar rekening. Aardappelstempels maken, moest je dan. Had ik toen al zo’n hekel aan dat soort creatieve vakken of is die daar ontstaan? Nooit meer overgegaan in ieder geval. Sjoerd Boerma en Winco Visser (Winkie; oudere broer: Martin) zijn twee namen die me te binnen schieten. De een, Sjoerd, omdat ik het goed met hem kon vinden en hij jammer genoeg uit Blaricum vertrok, de ander omdat hij een beetje een buitenstaander was/leek.

‘Bevorderd 2B’ stond er onder mijn eerste eindrapport. Ik moet er hard voor hebben gewerkt want voor Vlijt had ik maar liefst een 9. ‘2B’ dus. Waar in ons land, medio 2016, nog uitvoerig werd gediscussieerd over de (on)wenselijkheid basisschoolleerlingen van gelijk niveau bij elkaar te zetten, was dat in de jaren vijftig op de St. Bernardusschool in Blaricum al praktijk. Vanaf de 2e had je de A- en de B-klas. Zat je in A dan ging je naar de Ambachtsschool, de Land- en Tuinbouwschool, V.G.L.O., Huishoudschool of Technische School; met B kon je naar (M)ULO, M.M.S. of H.B.S.¹³ Hoe en door wie die indeling gemaakt werd weet ik niet maar naar het schijnt had dat niet alleen met de capaciteiten van de leerling te maken. Terecht nog altijd verontwaardigd en kwaad vertelde een voormalige schoolgenoot onlangs dat Van Rooij, het schoolhoofd, iets gezegd had als: jij verder leren? Nee hoor, nergens voor nodig. Je bent nou eenmaal de zoon van een arbeider dus je zult toch nooit verder komen. En mogelijk speelde

¹² V.G.L.O Voort Gezet Lager Onderwijs

¹³ (M)ULO (Meer) Uitgebreid Lager Onderwijs; M.M.S. Middelbare Meisjes School; H.B.S. Hogere Burger School.

er nog iets anders mee. Volgens de hoogleraar J.J.Oversteegen, die tegen het advies van het schoolhoofd in als eerste Blaricumse scholier naar het Hilversumse Gymnasium ging, raadden de schoolhoofden uit kleine plaatsen ‘te hoge’ opleidingen altijd af want ‘zij kwamen beter uit de hoek als hun leerlingen naar scholen gingen die een beetje beneden het voor hen bereikbare niveau lagen.’¹⁴

De tweede en derde: Auxilia

Na Hermana en Ambrosio op de kleuterschool, stond in de gecombineerde 2e en 3e opnieuw een non voor de klas: zuster Auxilia. In mijn bruine rapportboekje zie ik dat ze op eigen gezag mijn voornaam wijzigde: Ronnie werd Ronny. Nooit eerder is me dat opgevallen.

In de 2e moest je mooi schrijven oefenen. Met een kroontjespen. Na elke paar letters was de inkt op en moest je -niet te diep- weer indopen. De inktpotjes waren in de tweepersoons schoolbankjes ingebouwd. Je morste al gauw een inktdruppel; dan had je een vlek. Dat was erg! Je moest de zuster er bij roepen. Die kwam dan met vloeipapier en verdunner het vlekje wegwerken. Durfde ik niet, ik sloeg het schrift maar gauw dicht waardoor de vlek nog groter werd. ‘Er is iemand die iets heel ergs heeft gedaan, die kan nu z’n vinger opsteken’, zei Auxilia nadat ze de schriftjes had nagekeken. Nou, ik keek wel uit. Dus onthulde zij zelf de naam van de boosdoener maar, mijn bevlekte schrift wat triomfantelijk voor de klas omhoog houdend. Het afkeurende ‘oohhohh’ van mijn klasgenootjes staat in m’n geheugen gegrift...

Op haar verjaardag kreeg Auxilia van sommige kinderen een cadeautje. Dat jaar zaten daar ook sigaretten bij. Sportief genoeg -ze rookte niet- stak ze er voor het eerst van haar leven een op. Hoestend en proestend stond ze voor de klas. Grote hilariteit.

In de derde klas -waarin ik vanwege haar knalrode maillot een beetje op Elsje Albers was- kwam de Blaricumse, landelijk bekende troubadour Rob van der Bas wiens dochter bij ons op school zat, vertellen over de draailier, een ook toen al oud muziekinstrument dat hij natuurlijk bij zich had en uitgebreid demonstreerde. Van verder weg -de Nederlandse Antillen, heel exotisch indertijd- kwam de vrolijke, gitaar spelende hospitant die over de olieraffinaderij daar zong. Heel vaak waarschijnlijk want tekst en melodie, ik ken ze nu nog:

Zr Auxilia

14 J.J. Oversteegen Etalage. Uit het leven van een lezer (Meulenhoff 1999)

*Santa Cruz is een dorpje met knoeken, met veel schapen en geiten erin.
En de mensen die zijn er tevreden, want ze hebben het goed naar hun zin.
Grote mensen die gaan naar de Lago, met de truck of de fiets of de bus.
Want dan kunnen ze veel geld verdienen, anders zijn ze zo arm als een mus.*

Het moet ongeveer in deze periode zijn geweest dat ik, tussen de middag thuiskomend, door mijn moeder werd opgewacht: mevrouw Anink had gebeld dat ik -het is van alle tijden- haar zoon pestte. En of ik wilde of niet, ik moest naar de Zwaluwenweg, om het goed te maken; 'opvoeding' heette dat. Ik meen me een vrij lange, wat donkere gang te herinneren waarin ik, trillend op mijn beentjes, in het bijzijn van zijn aardige en niet, zoals gevreesd, boze moeder, Adelbert mijn excuses aanbood.

De vierde

In de vierde had ik voor het eerst, in plaats van een juf of non, een meester. In het begin van het jaar was de bezetting wat rommelig. De rossige De Bruin -hoornen bril, bruin pak; mijn lievelingsmeester - vertrok tot mijn verdriet naar Noordwijkerhout. Tijdelijk hadden we een meester die, staand in de deur tussen beide lokalen, twee klassen les gaf. Was dat de meesterlijk vertellende Kok die -ik meen dat hij het was- eens een pup verlootte? Je mocht meedoen mits je ouders dat goed vonden. Mijn broertje wist mijn ouders zover te krijgen ('iedereen mag meedoen' zal hij wel gezegd hebben) en toen op school uiteindelijk bleek dat hij de enige was die mee mocht loten hadden we ineens een hondje, Cupido, dat na een paar maanden voor 25 gulden aan hotelgasten werd verkocht. Nog steeds vermoed ik dat het geld heimelijk door mijn ouders werd betaald.

Maar -terug naar het onderwerp- misschien was het ook wel de jonge, scooter rijdende meester Fennis die die twee klassen had. 'Vuurtoren', werd hij genoemd, niet om z'n haarkleur dacht ik, maar om z'n rode hoofd. Wel te onderscheiden van de echte, 'oude', brommer rijdende meester Fennis. Hoe dan ook, na de kerstvakantie nam meester Adema (Apie), die je zo heel gemeen bij je wangen kon meetrekken, de klas over. Groningen, Hoogezand, Sappemeer... leerde ik de rijtjes provinciesteden bij hem? Adema nam ook de zanglessen voor zijn rekening. In de gymzaal. Wat we zongen, behalve natuurlijk Vader Jacob, ik zou het niet meer weten. Of ja, toch wel.

Meester Adema

Pastoor Jongerius was jarig en dat moest gevierd. Er werd een lied ingestudeerd en op de grote dag liepen we met de hele school naar de pastorie, iets verderop. Toen de jarige de deur had geopend en op de stoep stond klonk het:

Negen-en-zeventig dat is kras, dat is kras

Negen-en-zeventig dat is sterk verras

Heel dit blijde kinderkoor

Zingt voor u, mijnheer pastoor.

Ja, daar is hij ja,

Hiep, hiep, hiep hoera!

Waarna we allemaal twee speculaasjes kregen en weer terug naar school marcheerden. Achteraf denk ik dat het ‘sterk verras’, dat ik toen zonder begrijpen zong, ‘sterk van ras’ moest zijn. En ‘negen-en-zeventig’ kan ook best ‘zeven-en-zeventig’ zijn geweest. Enkele jaren later, in 1961, zou Jongerius, opgebaard voor in de kerk, de eerste dode zijn die ik in mijn leven zag.

Pastoor Jongerius

Op koor

Het geven van zangles was Adema wel toevertrouwd; hij zat tenslotte als tenor op het kerkkoor van de St. Vituskerk. De in 2008 op 98-jarige leeftijd overleden meester Van Bijleveld was de dirigent, meer dan veertig jaar lang. Elk jaar hield hij in een van de klassen een soort ‘the voice of...’, zij het dat de kandidaten zich niet vrijwillig hadden aangemeld en dus half zo enthousiast niet waren als de tegenwoordige deelnemers aan zulke talentenjachten. Wist je een beetje wijs te houden dan werd je min of meer automatisch bij het jongenskoor (meisjes mochten niet meedoen) ingelijfd. Was je niet goed genoeg, dan moest je misdienaar worden. Gelukkig -want misdienaars vond ik maar heilige boontjes- was mijn talent toereikend. Koorrepetitie: elke donderdag om half zeven. Mooie gelegenheid om ’s avonds, na afloop, over straat te gaan, bij Beek op de Brinklaan het trappetje op te lopen om belletje te trekken en op de Kerklaan lantarenpalen uit te trappen. De peertjes die daar toen nog in zaten, gingen na twee trappen feller schijnen om het na de derde te begeven.

Vooraf in de Kersttijd werd er onder leiding van Van Bijleveld flink gerepeteerd. En best met plezier. Het prachtige ‘Transeamus’ bijvoorbeeld. Bij de generale repetities kwamen ook de mannen erbij van wie ik me, behalve meester Adema natuurlijk, onder anderen Antoon van Klooster van de Venenweg (vader van in oktober 2016 helaas overleden klasgenoot Jos) en de bas Henny Zeegers herin-

ner. De laatste werkte bij de gemeente en zijn stem was, zo ging het verhaal, goed genoeg voor een carrière als operazanger. Alleen, hij was niet voldoende geschoold. Bij de jongens zong Johan Post het mooist; de solo's waren voor hem. En terecht.

Op koor zat ook Theo van de Akker. Op een avond haalde ik hem van huis om, met z'n tweeën op zijn fiets, naar de repetitie te gaan. Achterop zat ik wat te klieren, baldadig heen en weer te bewegen. Op de Stachouwerweg ging het mis: hard onderuit. Terwijl ik nog op tijd was, kwam Theo met een gat in zijn kop een half uur te laat. Terugkijkend ben je niet altijd even trots op jezelf.

Foto: Hei en Wei 315

C.J.P. van Bijleveld

Onvergetelijk waren de Kerstnachten met de echte nachtmissen die om 4 uur begonnen. Eerst slapen, dan lopen naar de kerk, de smalle wenteltrap op naar het koor en dan over de balustrade naar de vollopende kerk kijken; het feestelijke, verwachtingsvolle geroezemoes voordat de mis begon... Hadden we even niets te zingen dan mocht ik graag even naast organist Joost Brugman op het bankje zitten kijken hoe hij alle registers opentrok en als een bezetene met zijn voeten de pedalen bediende. Na afloop vóór de kerk alle bekenden 'zalig Kerstmis' wensen en dan, door de kou en een enkele keer -extra feestelijk- door de sneeuw, naar huis voor het overvloedige kerstontbijt met, bij ons thuis, dikke rookworst, kerstbrood, mandarijntjes en een of twee kerstliedjes.

Soms had je als koorzangertje het geluk dat je onder schooltijd een huwelijksmis mocht zingen. Hoefde je de lessen niet te volgen en kreeg je nog een zakje bruidssuikers mee ook! Dat soort activiteiten gaf een speciaal gevoel van vrijheid: terwijl anderen gewoon op school zaten mocht jij iets veel leukers doen. Zoals zingen dus, of in de buurt van het paardenkerkhof samen met Nico Rozendaal een kerstboom voor school uitgraven; grind zeven bij meester Fennis op de Huizerweg, of bij Van Rooij in de tuin, aan het Fransepad naast Japie en Wim (en vele anderen) Vos, blad ruimen met na afloop een glaasje limonade van mevrouw Van Rooij. Vonden we geweldig want ook al had ik geen hekel aan school, buiten was het toch wel veel beter dan binnen, in de schoolbanken. En het kon allemaal, toen.

Ron van den Berg

Dit artikel wordt vervolgd in DEELgenoot 85

OPROEP **oude opnamen op film of video**

De Historische Kring Blaricum heeft in de afgelopen jaren drukbezochte film-avonden gehouden. De films betroffen de geschiedenis van Blaricum en het Gooi zoals bijvoorbeeld diverse familiefilms, een film over het kindersanatorium 'Hoog Blaricum' en een film over de bevrijding in 1945. Deze films hebben we destijds kunnen aanschaffen bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Daarnaast ontvingen wij van de heer Gerbe van der Woude een aantal videobanden met registraties van diverse gemeentelijke evenementen.

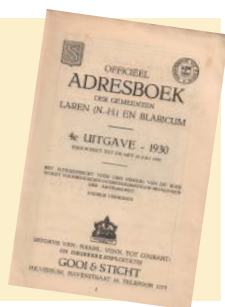
Ongetwijfeld zullen er onder de inwoners van Blaricum mensen zijn die in het bezit zijn van **oude opnamen op film of video** die gemaakt zijn tijdens **diverse festiviteiten die in ons dorp** plaatsvonden.

Als u materiaal aan ons beschikbaar zou willen stellen, kunnen wij weer dvd's produceren om die te gebruiken voor een vertoning op filmavonden. Op deze manier hebben we dan ook weer een stukje Blaricumse geschiedenis voor ons archief.

GEVRAAGD: OUDE ADRESBOEKJES

Iedere maand ontvangen we een aantal malen een vraag over de woonplek(ken) van een persoon in een bepaalde tijd. Vaak kunnen we helpen het raadsel op te lossen. Soms ook niet. Heeft u nog oude adresboekjes die u aan de Historische Kring wilt schenken? Wij houden ons aanbevelen.

Adresboek 1930

HERMAN VAN DER HEIDEN Puinrecycling BV

HANDEL IN MENGGRANULATEN, GRIND, GROND EN ZAND.
RECYCLING VAN BEDRIJFSAFVAL, BOUW-EN SLOOPAFVAL,
GROENAFVAL EN A/B/C HOUT.

LOCATIE Randweg 4, 1272LZ Huizen
035 - 525 74 53 / 538 36 20

info@puinrecyclinghuizen.nl
WWW.PUINRECYCLINGHUIZEN.NL

Café d'Ouwe Tak

Het café is de hele week geopend. Op dinsdag t/m zondag
wordt voor u gekookt van 17.00 tot 21.30 uur.

Café d'Ouwe Tak:
Het café waar je óók kunt eten!

Eemnesserweg B13, 1261 HD Blaricum, 035-5314300, www.ouwetak.com

*‘Uw kruidenier
om de hoek’*

*Elke dag van de
week open:
maandag t/m
zaterdag van
08.00 - 21.00 uur,
iedere zondag van
12.00 - 18.00 uur*

Familie Ton • Huizerweg 8, 1261 AW Blaricum • Tel: 035-5386006

Historische Kring Blaricum

